

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Časopis Past and Present v kontextu britské
marxistické historiografie

Petr Titěra

vedoucí práce: PhDr. Roman Zaoral

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Sokolově dne 10. června 2013.

.....
Petr Titěra

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu práce PhDr. Romanu Zaoralovi za jeho podnětné připomínky a rady, a především za jeho ochotu a trpělivost.

Obsah

Úvod, výzkumné otázky	4
Prameny, literatura	4
Metody	5
Kritéria srovnání	7
Britská marxistická historiografie- druhá polovina dvacátého století	10
Past & Present	20
<i>Vznik časopisu- začátky (1952 až 1958)</i>	20
<i>Další vývoj časopisu</i>	22
<i>Kritéria pro publikování studií v současnosti</i>	23
<i>Způsob posuzování textů</i>	24
<i>Vnitřní struktura- obsah</i>	24
<i>Konference a vznik The Past and Present Society</i>	25
Profil Past and Present v letech 1952 až 1961	27
<i>Tematické zaměření studií</i>	27
<i>Geografické rozpětí, časová období a autoři</i>	32
<i>Diskuse, recenze</i>	33
Profil Past and Present v letech 1990 až 1999	36
<i>Tematické zaměření studií</i>	36
<i>Geografické rozpětí, časová období a autoři</i>	41
<i>Diskuse, recenze, stanoviska</i>	42
Komparace profilů- závěr	45
Seznam literatury	49
Přílohy	51

Úvod, výzkumné otázky

Předmětem této práce je významný historický časopis Past and Present, který byl založen v roce 1952 a je vydáván dodnes. Nejdříve stručně nastiňuji vznik západního marxismu a zformování skupiny britských marxistických historiků, která časopis založila. Dále se zabývám vývojem historiografie v kontextu marxismu ve druhé polovině dvacátého století. Poté představím časopis, jeho vznik, historii a vývoj, načež bude následovat vypracování jeho profilů a jejich srovnání. V první a druhé části práce se pokusím zodpovědět následující výzkumné otázky: Jak se projevoval duch doby na vývoj dějepisectví? Čím se vyznačuje britská marxistická historiografie? Co přináší časopis nového ve vztahu k tradičnímu dějepisectví? Ačkoli časopis nebyl vydáván ani skupinou historiků Komunistické strany Velké Británie, ani komunistickou stranou samotnou, bude zajímavé sledovat, zda se potenciální politický vliv přece jen prosazoval a může být v časopise identifikován. Kdy se mění pohled převažujícího proudu na časopis a jeho redakční radu? Reflektuje časopis vývoj v historiografickém bádání? Nabízí časopis čtenáři historii celého světa? Jaká témata jsou zastoupena v publikovaných studiích? Jakým časovým obdobím se studie věnují? Publikují v časopisu neanglicky mluvící autoři? Jsou mezi autory zastoupeny ženy? Jsou studie v časopisu psány srozumitelným jazykem i pro neodborné čtenáře?

Prameny, literatura

Vhodné dostupné materiály pro tuto práci, jsou publikovány především v anglickém jazyce. Hlavním pramenem je časopis Past and Present. Pro výzkumnou část se jedná především o čísla jedna až dvacet a sto dvacet šest až sto šedesát pět. Pro účely této práce také čerpám z ostatních čísel časopisu mimo toto vymezení. Dalšími prameny jsou Kapitál, Manifest Komunistické strany a Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844,¹ na něž marxisticky orientovaní autoři nejčastěji odkazují. Využívám rovněž díla a články samotných marxistických historiků, kteří poskytují svůj pohled na marxismus, jak z perspektivy 21.

---

¹ Marx, Karel, Kapitál, Státní nakladatelství politické literatury, Praha, 1954, přístupné online <http://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1867/kapital/index.htm> ke dni 25. Května 2013; Marx, Karel, Engels, Bedřich, Manifest Komunistické strany, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1972; Marx, Karel, Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1961

století, Eric Hobsbawm, *How to Change the World: Reflections on Marx and Marxism a Marxistická historiografie dnes*,² tak z pohledu jeho staletého vývoje, Raphael Samuel, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*.³

Stejně jako prameny, tak i důležitá literatura je dostupná převážně v anglickém jazyce. Mezi hlavní použitou literaturu pro účely této práce jsem použil díla zahraničních autorů. Vývoji marxistické teorie na západě ve dvacátém století se věnuje Perry Anderson v *Consideration on Western Marxism*.⁴ Tématem britské marxistické historiografie se nejpodrobněji zabývá monografie Harveye J. Kayeho, *The British Marxist Historians*.⁵ Autor se věnuje pěti představitelům britské marxistické historiografie Maurici Dobbovi, Rodney Hiltonovi, Christopheru Hillovi, Ericu Hobsbawmovi a E. P. Thompsonovi a jejich přínosu. Přehled historického bádání a myšlení v Evropě a anglosaském světě ve dvacátém století poskytuje dílo George Iggerse *Dějepisectví ve dvacátém století* a místem britské marxistické historiografie jako jednoho ze směrů dějepisectví 20. století se zabývá George G. Iggers v článku *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*.⁶ Vedle těchto děl jsem čerpal rovněž z časopisů a publikovaných článků na internetu. Na všechny použité zdroje odkazuji.

Metody

Pro vytvoření a následné srovnání profilu časopisu Past & Present považuji za nejvhodnější použít metodu sondy a komparativní a kvantitativní metodu. Předmětem komparativní analýzy této práce je časopis Past & Present. Vzhledem k množství dostupného materiálu, vyberu dva reprezentativní vzorky. Prvním budou všechna čísla časopisu vydaná v prvních deseti letech jeho existence tj. od roku 1952 do roku 1961 a druhým výtisky vydané v prvních deseti letech po roce 1989, tj. od roku 1990 do 1999. Tyto dva reprezentativní vzorky budou

---

² Hobsbawm, Eric, *How to Change the World: Reflections on Marx and Marxism*, Yale University Press, 2011; Hobsbawm, Eric, *Marxistická historiografie dnes*, přeložila Linda Petříková, 2007, s. 3 – 5, VULGO [online], dostupné na <http://vulgo.org/index.php?view=article&catid=75:le-monde-diplomatique&id=719:marxisticka-historiografie-dnes&format=pdf> ke dni 30. května 2013

³ Samuel, Raphael, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*, New Left Review 1/120, s. 1980, s. 21 - 96

⁴ Anderson, Perry, *Consideration on Western Marxism*, vyd. NLB, London, 1976

⁵ Kaye, Harvey J., *The British Marxist Historians*, vyd. Polity Press, Cambridge, 1984; Kaye, Harvey J. *Fanning the Spark of Hope in the Past: The British Marxist Historians*, *Rethinking History* 3, 2000, s. 281 – 294, dostupné online <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136425200456976#.UbNpzJx4BRE> ke dni 30. 5. 2013

⁶ Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013; Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, vyd. Praha, Nakladatelství Lidové Noviny, 2002

tvořit ohraničené jednotky srovnávání, které budu považovat za relevantní pro účely výzkumu.⁷ Aby bylo možné dané jednotky, které jakožto celky budou sestávat ze všech vydaných čísel časopisu daného období, komparovat, vytvořím pomocí kvantitativní metody jejich profil. Pomocí analýzy textu a zvolených kritérií bude kvantitativně vyjádřen výskyt sledovaných jevů, což umožní následnou komparaci určených celků. Kritéria musí být aplikovatelná na všechny zvolené ohraničené jednotky komparace a postihovat sledované jevy.⁸ Zvolené celky (jednotky) budu zkoumat rovnocenně, a proto volím komparaci symetrickou. Z hlediska sledování vývoje zvolených celků vzhledem k časové ose, budu srovnávat jejich vývoj v různých časových obdobích, a proto volím diachronní typ komparace. Při srovnávání obou celků budu sledovat jak rozdíly mezi nimi, tak jejich shody. Bude se tedy jednat o komparaci kontrastující i generalizující.⁹

První vybraný vzorek pokrývá padesátá léta. Toto období považuji za zajímavé hned z několika hledisek. Nejenže jsou to první roky existence časopisu, ale v tomto období panovala studená válka, a přestože komunistická strana nebyla ve Velké Británii u moci, měla přinejmenším vliv na britské marxistické historiky, kteří byli jejími členy a tvořili takzvanou skupinu historiků Komunistické strany Velké Británie. Druhým důležitým aspektem je vývoj historiografie a přístupy ke studiu historie. Britští marxističtí historici byli charakterističtí svým přístupem zdola (*historie zdola*), důrazem na sociální historii a na procesy společenské změny. Stejně tak však v centru jejich zájmu byl přechod od feudalismu ke kapitalismu a téma průmyslové revoluce. Dalším důvodem je změna, která proběhla v redakční radě v roce 1958, kdy se rozšířila o další členy, mezi kterými byli jak sociologové, tak archeolog. V úvodu prvního vydání časopisu deklaruje redakční rada, že jeho ústředním tématem je „*společenské změna*“, což naznačovalo, jakým směrem se bude časopis ubírat, přestože sociální historie ještě v padesátých letech dvacátého století nepřitahovala takovou pozornost. Tomuto období vévodila hospodářská témata a uvidíme, zdali tomu tak bylo i v případě časopisu Past and Present.

---

⁷ Schulz, Milan, Komparativní přístup k historiografii a transnacionální problematika, Sociální studia, 1, 2009, s. 69 - 87

⁸ Hroch, Komparativní metoda v marxistické historiografii, Československý časopis historický, 1972, roč. 20, str. 631 - 647

⁹ Schulz, Milan, Komparativní přístup k historiografii a transnacionální problematika, Sociální studia, 1, 2009, s. 73.

Druhý vzorek z let 1990-1999 jsem vybral proto, abych porovnal vývoj časopisu a zjistil, zdali reflektoval proměny v historiografickém bádání, a stále vycházel z marxistických přístupů. Chci také zjistit, zdali a jak se na životě časopisu projevil rok 1989, kdy se definitivně rozpadl sovětský blok, a krize marxismu byla dovršena. Západní marxismus však procházel krizí již dávno před tím a vliv rozpadu Sovětského bloku by se neměl přeceňovat, neboť marxismus v zemích mimo kontrolu Sovětského svazu, se již dlouho před rozpadem distancoval od marxisticko-leninského přístupu.¹⁰ Ostatně byl to západní marxismus, který se snažil udržet marxismus jako kritickou teorii a často používal svůj kriticismus proti Sovětskému svazu.¹¹ Významnou změnou je vývoj pohledu na historii a proměny historického bádání. V padesátých letech byla v popředí hospodářská témata, což se postupně měnilo v důsledku revolucí a hnutí v šedesátých letech, kdy se začal prosazovat sociokulturní proud s větším důrazem na kulturu v širokém smyslu slova. Od sedmdesátých a osmdesátých let pak byl stále větší důraz kladen na prožitky a zkušenosti prostých lidí a s tím na mikrohistorické studie.

Kritéria srovnání

Důležitou složkou srovnání jsou vhodně zvolená kritéria. Ta musí být zvolena tak, aby byla aplikovatelná na všechny zvolené objekty komparace, a aby postihovala sledované jevy. Abych mohl odpovídajícím způsobem vypracovat profil a zodpovědět výzkumné otázky, zvolil jsem následující klíčová kritéria: *téma studií, časový záběr studií, geografický záběr a autoři*. Podle těchto kritérií budou studie zařazeny do příslušných kategorií. Vedle těchto kritérií jsem zvolil další dvě kategorie, které jsou dány povahou článků, kategorií recenze a diskuse.

Téma studií

Aby bylo možné srovnávat studie tematicky, musel jsem zvolit vhodné kategorie, které by bylo možné uplatnit jak v prvním sledovaném období, tak ve druhém. Existuje několik důvodů, proč byl tento úkol nesnadný. Jedním z nich je časová vzdálenost sledovaných

---

¹⁰ Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, s. 1, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013,

¹¹ Gamble, Andrew, *Marxism after Communism: beyond Realism and Historicism*, *Review of international Studies*, Issue 05, December 1999, British International Studies Association, s. 127, CUP, dostupné online <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=33667>, cit. 22. dubna 2013

období, která je dvacet devět let a změny v historickém bádání. Dalším je interdisciplinární přístup k postižení procesu společenské změny, který nenahlíží na tento proces izolovaně ve zřetelně od sebe oddělených kategoriích. Je tomu právě naopak. Vědom si komplexnosti celého procesu, nahlíží tento přístup na zkoumanou problematiku ve zřejmých a postižitelných souvislostech. Všímá si nejen politickohospodářských kontextů, ale i sociálně kulturních a politických. Z tematického hlediska jsem zvolil následující kategorie:

- politické
- hospodářskopolitické
- sociokulturní
- recenze
- diskuze

Pokusil jsem se rozřadit studie do těchto kategorií, přestože je takové rozdělení témat do jisté míry problematické, jelikož se vzájemně prostupují. Do kategorie „politické“ jsem zařazoval takové, které se týkaly výhradně politických témat, válek, armády a témat, kde politika byla jednou z převažujících zkoumaných problematik. Hospodářskopolitické téma bylo v popředí zájmu v padesátých letech a zvláště marxističtí autoři hledali příčiny společenské změny u nižších vrstev a dělnické třídy spolu s vývojem průmyslové revoluce. Hnutí, vzpoury a revoluce patřily mezi významná témata studií společenské změny a přechodu od feudálního zřízení ke kapitalismu. Při postižení společenské změny nelze oddělit hospodářské a politické téma bez deformací reality, a proto byla zvolena kategorie hospodářskopolitická.

Původním záměrem bylo zařadit kategorii „kultura“, do které by patřily studie pojednávající o legendách, mýtech či umění. Avšak vzhledem k tomu, že ani tato témata nebyla pojednávána izolovaně, nelze přehlížet jejich sociální aspekt. Ten vždy prostupuje i kulturní témata jako vzdělání, náboženství a legendy. Rozhodl jsem se proto pro kategorii „sociokulturní“, do které budou zařazeny studie, které pojednávají o společenských a kulturních tématech. V této kategorii tak někdy převažuje náboženské nebo kulturní a jindy hospodářsko-společenské nebo politicko-společenské zaměření. V případě, že se témata překrývala, jejich zařazení do konkrétní kategorie bylo provedeno podle toho, která oblast zkoumání převažovala nebo podle záměru příslušné studie.

Časový záběr studií

Pro vhodné srovnání různých časových období, kterým se publikované studie věnují, byly zvoleny následující kategorie:

- starověk
- středověk
- raný novověk 16. – 18. století
- devatenácté století do roku 1914
- dvacáté století
- a dlouhé období- období přesahující několik staletí

Geografický záběr

Z hlediska geografické oblasti byly zvoleny hlavní kategorie:

- Evropa
- Amerika (USA a Severní Amerika)
- Latinská Amerika
- Asie
- Afrika
- Střední východ

Autoři

V této kategorii se snažím zjistit, na kolik byly publikovány příspěvky od zahraničních autorů a také sleduji zastoupení autorek. Míru marxistické orientace jednotlivých autorů a autorek nezkoumám.

Kategorie „recenze“ a „diskuse“ jsou zřejmé a oddělené oddíly časopisu. Ve druhém sledovaném období se ještě objevuje oddíl „stanovisko“ (viewpoints). V prvním desetiletí se však tato kategorie nenachází a nelze proto srovnávat její vývoj. Oddíl „diskuse“ (debate) byl v padesátých letech označován jako „komunikace“ (communications), účel tohoto oddílu byl však stejný.

Britská marxistická historiografie- druhá polovina dvacátého století

Vznik západního marxismu

Uvažujeme-li o marxismu dvacátého století, je třeba rozlišovat mezi formou marxismu, která se rozvíjela ve východním bloku pod kontrolou státu, a marxismem, který se rozvíjel mimo tento blok. Síla marxismu se zakládala na víře v Marxovu analýzu vývoje kapitalistické ekonomiky a v nevyhnutelné směřování od kapitalismu k socialismu. Neúspěšná snaha sociálních hnutí zabránit první světové válce měla pro marxismus vážné konsekvence. Jedním z nejzásadnějších důsledků bylo narušení a postupné oddělení marxistické teorie od praxe, která u marxistických teoretiků v předválečném období plnila politicko-intelektuální funkci. Od dvacátých let dvacátého století byl tak marxismus postupně izolován od teoretické konfrontace s významnými ekonomickými a politickými problémy a intelektuální elita se s tímto vývojem musela vyrovnat. V těchto podmínkách byly položeny základy západního marxismu třemi významnými poválečnými teoretiky a komunisty Georgyem Lukáscem, Karlem Korschem a Antoniem Gramscim.¹² Nový západní marxismus se začal soustřeďovat převážně na *nadstavbu* (superstructure), což v praxi znamenalo, že se pozornost přesunula od ekonomické základny (base) k zájmu o kulturu a umění. Vedle toho vznikaly v západním marxismu nové teoretické systémy, například Gramsciho pojetí hegemonie. Pro jeho pojetí hegemonie byl příznačný souhlas lidových vrstev s tímto systémem, za což byl výměnou zmírněn útlak ze strany vládnoucí třídy. Mechanismy, které zajišťovaly tento souhlas, spatřoval Gramsci ve školách, kostelech, novinách, politických stranách a organizacích. Tyto instituce vštěpovaly vykořisťovaným třídám jejich pasivní podřízenost. K tomu, aby vládnoucí třída dosáhla souhlasu lidových vrstev, využívala intelektuály, kteří z ní pocházeli nebo kteří se k ní mohli připojit, aby lidovým vrstvám zprostředkovali vykonstruované ideologie. Tato hegemonie byla podporována středními třídami, které se zformovaly pod politickým vedením vládnoucí třídy. Tento systém souhlasu lidových vrstev s jistou mírou útlaku a podporou střední třídy vládnoucí třídě, bylo pro socialistická hnutí obtížné překonat.¹³ Oddělení marxistické teorie od praxe po první světové válce bylo ještě umocněno byrokratizací Sovětského svazu a Kominterny pod vládou Stalina. Oficiální komunistické hnutí představovalo pro přívržence nového marxismu na Západě jediné ztělesnění mezinárodní

---

¹² Anderson, Perry, *Consideration on Western Marxism*, London, 1976, s. 29

¹³ Tamtéž, s. 79-80

dělnické třídy, avšak rozchod teorie s praxí, který byl již součástí komunistických stran v tomto období, způsobil, že již nebylo možno pokračovat v jednotné politicko-intelektuální práci charakteristické pro klasický marxismus. To mělo za následek izolaci a přesun teoretiků na univerzity do akademické sféry daleko od proletariátu a redukci ekonomické a politické teorie na teorii filosofickou.¹⁴

Britská marxistická historiografie

Ve dvacátých letech dvacátého století existovaly v Británii dvě marxistické školy, marxistická škola komunistické strany a tzv. škola pracující třídy - Plebejská liga, která však jako jeden z hlavních proudů marxismu zmizela ve třicátých letech. Marxismus v Británii ve třicátých letech byl představován především komunistickou stranou.¹⁵ V době deprese, triumfu fašismu ve střední a jižní Evropě a stále se zvyšující předzvěsti druhé světové války, se začala formovat intelektuální a politická skupina britských marxistických historiků, kterou reprezentovali Maurice Dobb, A. L. Morton, Dona Torr, Rodney Hilton, Christopher Hill, Geroge Rudé, E. P. Thompson, Dorothy Thompson, John Saville, Eric Hobsbawn a Victor Kiernan.¹⁶ Utváření této skupiny bylo na několik let přerušeno druhou světovou válkou, avšak po jejím skončení se skupina opět zformovala v uskupení nazvaném Skupina historiků komunistické strany, kde společně nacházeli prostor a možnosti debatovat a sdílet intelektuální povzbuzení, vášeň pro politiku a přátelství. Prostřednictvím svých členů se skupina snažila popularizovat svá zkoumání historie a perspektivu, kterou vytvářela, a proto vydala v letech 1948 - 1949 řadu svazků historických dokumentů nazvaných *History in the Making* zahrnujících různá období britských dějin.¹⁷ Je obecně uznáváno, že léta 1946 až 1956 byla nejvýznamnější v utváření historické tradice britských marxistických historiků, jejíž jádro reprezentovali Maurice Dobb, Rodney Hilton, Christopher Hill, Eric Hobsbawn a E. P. Thompson. Historici této skupiny se zaměřovali na období třídního boje a dějiny dělnického hnutí, průmyslovou revoluci a na původ, vývoj a expanzi kapitalismu, které nevnímali pouze jako hospodářskou změnu, nýbrž jako společenskou změnu v nejširším smyslu. Ve svém

¹⁴ Anderson, Perry, *Consideration on Western Marxism*, London, 1976, s. 92 -93

¹⁵ Samuel, Rafael, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*, *New Left Review* 1/120, 1980, s. 24

¹⁶ Kaye, Harvey J. *Fanning the Spark of Hope in the Past: The British Marxist Historians*, *Rethinking History* 3, 2000, s. 281 – 294, publikováno a dostupné online

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136425200456976#.UbNpzJx4BRE>, cit. 30. Května 2013

¹⁷ Kaye, Harvey, J. *The British Marxist Historians*, vyd. Polity Press, Cambridge, 1984, s 11, 12

přístupu ke studiu historie a analýze třídního boje přispěli významně k vývoji historické perspektivy známé jako *historie zdola* (history from below nebo history from the bottom up). Skupina byla organizována podle jednotlivých historických etap (starověk, středověk, šestnácté a sedmnácté století a devatenácté století). V rámci období středověku byl ústředním tématem přechod od feudalismu ke kapitalismu a rolnická hnutí. Maurice Dobb předložil teorii třídní struktury a třídního boje a nahlížel na dějiny jako na dějiny třídních společností, přičemž pro tyto třídy byl charakteristický vztah skupiny jako celku k výrobnímu procesu a odtud k ostatním skupinám společnosti. Důvod desintegrace feudálního systému spatřoval Dobb ve stále větší potřebě vládnoucí třídy po výnosech a odmítl tezi, že by obchodníci byli revoluční silou. Tu naopak viděl v drobných výrobních vztazích a v procesu primitivní akumulace.¹⁸

Hilton, který se zabýval feudálními výrobními vztahy, se soustředil na zkušenosti anglického rolnictva a přispěl ke změně pohledu na feudalismus jako ne na statický společenský řád, ale jako společenský řád rozporů, zápasů a pohybu. Hilton vyvinul teorii primárního hybatele společenské změny v období feudalismu, jímž nebyly požadavky pánů na feudální rentu, které, dle Hiltona, rolníci nepřijímali pasivně, ale zápas rolnictva s feudály o rentu samotnou. S důrazem na aktivní roli rolnictva v procesu společenské změny byl Hilton prvním z britských marxistických historiků, který ve svých studiích představil perspektivu historie zdola. V zápasech mezi rolníky a feudály se vytvářel koncept svobodného muže, ve kterém Hilton spatřoval zárodek individualismu.¹⁹ Pro Christophera Hilla byla ústředním tématem anglická revoluce sedmnáctého století, na kterou nahlížel jako na „buržoazní“. Ne však proto, že by buržoazie byla jejím spouštěčem, ale proto, že vytvořila prostředí, ve kterém se mohl kapitalismus rozvíjet a tím se její dosah rozšířil do všech oblastí společenského života. Hill viděl dějiny jako dějiny kultury, neboť společenské výrobní vztahy jsou determinovány třídním bojem, který je jak ekonomický, tak kulturní.²⁰

Žádný jiný z britských marxistických historiků nepřispěl k tolika oblastem bádání jako Eric Hobsbawm. Představil dějiny práce jako dějiny dělnické třídy, které nebyly omezené na organizované skupiny a jejich vůdce, ale které byly dějinami zkušenosti této třídy. Středem jeho zájmu byla zkušenost dělnické třídy jako celku. Hobsbawm se neomezil jen na britskou

---

¹⁸ Kaye, Harvey, J. *The British Marxist Historians*, vyd. Polity Press, Cambridge, 1984, s. 35 - 40

¹⁹ Tamtéž, kap. 3, s. 70- 98

²⁰ Tamtéž, kap. 4, s. 98 - 130

pracující třídu, ale rozšířil své bádání i v mezinárodní oblasti. Z marxistické tradice vycházel jeho zájem o historický proces v širokých nadnárodních souvislostech, a také jeho odmítavý postoj k nacionalismu v podobě národního hnutí či na historiografii omezenou na národ.²¹ Ve svých studiích světových dějin se Hobsbawm snažil interpretovat utváření moderního světa analýzou třídních struktur a třídního boje a vypořádat se s problematikou vývoje společnosti jako celku. Bez ustavení jednoduchých kauzálních vztahů nahlížel na politickou ekonomii, třídní vztahy a zápasy průmyslového kapitalismu jako na determinanty utvářející jejich vlastní strukturu a samotný vývoj včetně rozvoje vědy, idejí, umění a náboženství.²² Významným prvkem jeho přístupu byl „*systémový pohled na dějiny a jejich pokud možno interdisciplinární výklad jako jediného vnitřně propojeného historického procesu, který jde napříč národními pospolitostmi. Tento proces nazírá jako neustálou interakci mezi jednajícími jedinci a společenskými poměry, přičemž bere v úvahu jako jeden, ale nikoli jediný z faktorů vliv zájmových rozporů mezi třídami.*“²³

Jedním z nejznámějších a zároveň nejkontroverznějších britských marxistických historiků byl historik a politický aktivista E. P. Thompson. Thompsonovy práce významně přispěly k rozvoji britských sociálních dějin. Věnoval se dělnické třídě v Anglii 18. století, moderní anglické historii, kritice politické kultury studené války a hrozbám nukleárního holocaustu a odzbrojování.²⁴ Jeho nejznámějším dílem bylo *Utváření anglické dělnické třídy*. Thompson představil marxismus v humánnější formě a zpřístupnil ho mladé generaci šedesátých let.²⁵ Ve svých spisech a esejích Thompson neustále sváděl intelektuální boj s ekonomickým determinismem a trval na tom, že by marxismus měl být vnímán jako teorie dějin a ne zákony dějin. Třídní zkušenost je významně determinována výrobními vztahy, do kterých se jedinec narodí nebo nedobrovolně vstoupí, ale třídní uvědomění je způsob, jakým se jedinci s touto zkušeností vypořádávají z kulturního hlediska. Dle Thompsona k utváření třídy dochází dokonce bez třídy v plném smyslu slova, a proto třídní boj předchází třídě, neboť

---

²¹ In: Dějiny a současnost 35, 2013, s. 43, Hroch, Miroslav, Eric Hobsbawm- Historik, s nímž odešlo. 20 století

²² Kaye, Harvey, J. The British Marxist Historians, Cambridge, 1984, kap. 5, s. 131 - 166

²³ In: Dějiny a současnost 35, 2013, s. 43, Hroch, Miroslav, Eric Hobsbawm- Historik, s nímž odešlo. 20 století

²⁴ Kaye, Harvey, J. The British Marxist Historians, Cambridge, 1984, kap. 6, s. 167- 168

²⁵ Renton, Dave, Marxists and historical writing in Britain, 2008, History [online], dostupné na

http://www.history.ac.uk/makinghistory/resources/articles/marxist_history.html, cit 31. Května 2013

třída v plném smyslu slova předpokládá zkušenost konfliktu a zápasu vznikajícího ve výrobních vztazích vykořisťování.²⁶

Marxismus a marxistická historiografie významně přispěly k rozvoji moderní historické vědy. Její podstatná část se formovala a definovala právě i v opozici vůči Marxovi.²⁷ Marxismus a jeho snaha vědecky vysvětlit historické procesy, procházely různými fázemi od biologické nutnosti přes technologickou determinaci až po sociologii tříd. V první byl společenský vývoj poháněn zápasem v důsledku uspokojování biologických existenčních potřeb. V další fázi byla hnacím motorem společenské změny historického materialismu technologie a ve třetí to byla nadpráce (labour surplus).²⁸ Vzhledem k tomu, že marxistická historiografie byla často spojována s ekonomickým determinismem²⁹, usilovali britští marxističtí historici o vytvoření jiné marxistické historiografie, ve které kladli důraz na konání. Neodmítali však determinismus jako takový, neboť marxismus v sobě zahrnuje jistý koncept determinismu a bez něj by už nebyl marxismem.³⁰ Jejich úsilí se zaměřovalo na překonání ekonomické základny a uznání dalších faktorů spoluvytvářejících historický proces.

Ve čtyřicátých a padesátých letech marxisté nahlíželi na dějiny jako na dlouhý příběh, ve kterém třídy uskutečňovaly své přidělené poslání. Britští marxističtí historici vyvinuli analýzu třídního boje a demonstrovali třídně strukturovaný charakter dějin. Přispěli ke konceptu třídy a posunuli studium třídní zkušenosti od analýzy třídy k analýze třídního boje s důrazem na zkušenost nižších sociálních vrstev. Britští marxističtí historici nestudovali rolnictvo a zkušenosti dělnické třídy izolovaně, ale vždy měli na zřeteli kontext historicky specifických třídních vztahů a konfliktů, tedy pohled na dějiny zdola, čímž rozšiřovali koncept třídní zkušenosti v historickém bádání, ale nikdy při tom nepřehlíželi politickou dimenzi této zkušenosti. Třídní vztahy jsou podle nich politické, a proto v sobě zahrnují nadřazenost a podřízenost, zápas a přizpůsobování. Zápas a hnutí nižších sociálních tříd interpretují s ohledem na celkový historický vývoj vždy jako významné a zdůrazňují, že tyto třídy nebyly pasivními oběťmi historického vývoje, nýbrž jeho aktivními aktéry. Tito historici se

---

²⁶ Kaye, Harvey, J. *The British Marxist Historians*, Cambridge, 1984, kap. 6, s. 166 - 220

²⁷ Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, Praha, 2002, s. 76

²⁸ Samuel, Rafael, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*, *New Left Review* 1/120, 1980, s. 25 - 6

²⁹ Zdáli byl Marx determinista, bylo předmětem mnoha diskusí. V tomto kontextu se v literatuře často odkazuje na předmluvu k *A Contribution to the Political Economy (1859)* a předmluvu k prvnímu německému vydání *Kapitálu (1867)*.

³⁰ Kaye, Harvey, J. *The British Marxist Historians*, Cambridge, 1984, s. 4-5

konfrontovali s přístupy, které kladly důraz na úlohu buržoazie a střední třídy ve vývoji kapitalismu a liberální demokracie, a stejně tak se vymezovali vůči představám o pasivitě rolnictva.

Situace ve skupině i v samotné Komunistické straně Velké Británie se změnila v roce 1956 po projevu Nikity Chruščova a po sovětské invazi do Maďarska, již nedokázala britská komunistická strana zabránit. Tato skutečnost měla za následek odchod tisíců britských komunistů z komunistické strany, mezi nimiž byli i Rodney Hilton, Christopher Hill a E. P. Thompson. Přestože většina historiků opustila na protest komunistickou stranu, ideu socialismu považovali i nadále za inspirativní a začali propagovat demokratičtější humanistickou sociální politiku. I když jedním z úkolů Skupiny historiků komunistické strany byla kritika nemarxistických studií dějin, izolace a odtržení od nemarxistických historiků nebylo jejím cílem. Skupina se naopak snažila nalézt společnou řeč s těmi, s nimiž sdílela obecný zájem a sympatie.³¹ Nejzřetelnějším výsledkem těchto snah o sblížení byl časopis *Past & Present*, který byl poprvé vydán v roce 1952, a jehož profil je předmětem této práce.

Marxistická historiografie té doby nahlížela na dějiny jako na dlouhý příběh. Zákonitosti historického vývoje se odehrávaly podle evolučního schématu: lidstvo se progresivně posouvalo od jednoho bodu ke druhému až do bodu, kde prehistorie končí a začíná skutečná historie.³² Vnímání času jako jednorozměrného pohybu od minulosti do budoucnosti bylo charakteristické pro většinu historiků devatenáctého a dvacátého století. Toto jednosměrné pojetí opustila francouzská škola soustředěná kolem časopisu *Annales*. Historici této školy modifikovali pojetí času a zdůrazňovali jeho relativitu a mnohvrstevnatost.³³ *Annales* integroval stát, hospodářství, náboženství, literaturu a výtvarné umění do celku kultury, kterou chápal jako způsob, jakým společnost prožívá svůj život. Historici této školy se zabývali kulturami a epochami nezávisle na dějinném vývoji, který by směřoval k určitému cíli. Od britských marxistických historiků, kteří se soustředili na procesy společenské změny a významně na průmyslovou epochu, se odlišovali především svým zájmem o „dlouhé trvání“. Britská marxistická historiografie se odlišovala od jiných škol především důrazem na sociální kontext a sociální změnu, kterou zkoumala zezdola, tedy od

---

³¹ Kaye, Harvey, J. *The British Marxist Historians*, Cambridge, 1984, s. 15 - 17

³² Samuel, Rafael, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*, *New Left Review* 1/120, 1980, s. 95

³³ Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, Praha, 2002, s. 51

nejnižších vrstev. Nestavěla do centra svého zájmu stát a jeho instituce jako německé hospodářské dějiny, ani nejevila zájem o nové vědy jako ekonomii, sociologii a psychologii, jak tomu bylo u stoupců Nové historie v Americe.

Marxismus byl založen na industriální ekonomice, očekávání ekonomických krizí a vyvrcholení vývoje revolucí proletariátu, ale v poválečném období obnovy se žádná vážná ekonomická krize nevyskytla a rozvoj průmyslu nabral jiný směr. Vývoj se neubíral zcela podle Marxových představ. Struktura ekonomiky se v důsledku technologického pokroku měnila. Používání počítačů umožnilo pracovat při menším počtu lidí a továrny již nemusely zaměstnávat tisíce dělníků. Dělníci se neshluovali do stále větších mas, jejich síla nerostla a na obzoru nebyla ani ekonomická krize.³⁴ Naopak v důsledku rozvoje sektoru služeb se dělnická třída stále více integrovala do střední třídy, což mělo důsledky nejen pro vzájemné rozdíly životních podmínek, ale také pro jejich třídní uvědomění. V padesátých letech americká škola konsenzu přišla s tvrzením, že americká společnost ve srovnání s evropskou je beztřídní a bez hlubších třídních konfliktů.³⁵ Američtí historici věřili ve vítězství kapitalismu a v jeho schopnost odstranit třídní konflikty. To se však změnilo s příchodem šedesátých let a stále se zvyšující kritikou kapitalismu. Do toho propukly studentské bouře a hnutí za lidská práva a vzestup feminismu. Tyto nepokoje se obrátily jak proti kapitalismu, tak proti sovětskému marxismu a kritizovaly kvalitu života a sociální a politické poměry v rozvinutých zemích. To mělo v důsledku vliv na historické vědy, které vycházely z makrohistorických a makrosociologických koncepcí, a které nejevily velký zájem o materiální a emocionální aspekty každodenního života.³⁶ Sociálně vědní přístupy včetně marxismu a školy Annales byly kritizovány za to, že se zabývaly anonymními strukturami a procesy, a nevěnovaly při tom pozornost zkušenosti lidí. To vedlo ke vzniku nové kulturní historie se zájmem o kulturu a existenciální prožitky prostých lidí. Tento nový směr, stejně jako marxismus, věřil v emancipační funkci historie s tím rozdílem, že vykořisťování a útlak nepocházel z institucionalizovaných struktur, ale z mezilidských vztahů. Hnutí šedesátých let přinesla nová témata s důrazem na opomíjené skupiny. Více pozornosti se začalo věnovat

---

³⁴ Marx, Karel, Engels, Bedřich, Manifest Komunistické strany, s. 23

³⁵ Iggers, George G., The Marxist Tradition of Historical Writing in the West, 2012, s. 10, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013

³⁶ Iggers, Georg G., Dějepisectví ve 20 století, Praha, 2002, s. 92

mezilidským vztahům, genderové problematice, sexuální orientaci, etnickým minoritám a ekologii.³⁷

Víra sociálních dějin v pozitivní působení modernizačního procesu na společnost byla otřesena v sedmdesátých a osmdesátých letech. V historii byly kritizovány makrohistorické koncepce, které se soustřeďovaly na modernizační proces, a přitom opomíjely jeho lidský rozměr.³⁸ Kritika směřovala k přehlížení sociálních rozporů utlačovaných a vykořisťovaných lidí a k jejich každodennímu životu. Tuto kvalitativní stránku každodenního života nemohly kvantitativní metody, které se naplno rozvinuly v šedesátých letech, zcela postihnout. Pozornost se proto začala obracet od makrohistorických k mikrohistorickým studiím s důrazem na individuální prožitky, zkušenosti a každodenní život prostých lidí. Takové studie vyžadovaly větší porozumění kultuře a celospolečenskému kontextu, a proto se představitelé mikrohistorie přikláněli k historické antropologii a k sémiotické analýze symbolů.³⁹

V marxistické historiografii ve Velké Británii dokumentuje tyto zásadní změny časopis *History Workshop*, který byl založen v roce 1976 a který navázal na souběžně vydávaný časopis *Past and Present*.⁴⁰ V důsledku strukturálních změn kapitalismu se ukázala mnohem větší rozmanitost a spletnost třídních vztahů. Pozornost se začala obracet více k prožívání a zkušenosti dělnictva a roli žen. Do popředí se dostávaly genderové vztahy, sexualita a násilí. Výzkum ženské role se postupně přesouval ze sféry pracovní do domácího prostředí. V osmdesátých letech byla v časopisu klíčová role v sociální zkušenosti přisuzována jazyku, ne však v radikálně pojaté pozici strukturalistické lingvistiky,⁴¹ avšak s důrazem a uznáním jazyka jako součásti socialistického hnutí.⁴² Přestože britský marxismus odmítal leninské učení marxismu, bylo marxistické přesvědčení silně otřeseno pádem Sovětského svazu a východního bloku. Ukončení studené války vedlo na západě k ukončení komunistického politického programu a rychlému rozkladu komunistických stran. To se však netýkalo ostatních nezápádních, méně rozvinutých zemí.⁴³

---

³⁷Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, s. 12, 14, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013

³⁸Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, Praha, 2002, s. 95

³⁹Tamtéž, s. 96, 99

⁴⁰Tamtéž, s. 86

⁴¹Reprezentovaná Lacanem, Foucaultem a Derridou

⁴²Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, Praha, 2002, s. 88 - 89

⁴³Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, s. 12, 14, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013

George Iggers nachází v marxismu devadesátých let tři přístupy ke změnám po roce 1989. První reprezentuje Perry Anderson, který v časopise *New Left Review* uznal porážku marxistického paradigmatu, roztržičnost marxistických historiků a neschopnost marxismu být silným rivalem neoliberálnímu kapitalismu.⁴⁴ Druhý přístup autor spatřuje v pokusech britských marxistů zachránit marxismus před ortodoxními interpretacemi a zachovat ho tak, aby jej bylo možno aplikovat na nové podmínky ve dvacátém prvním století. Ve třetím přístupu je kladen důraz na konfrontaci Marxovy koncepce práce a jejích dějin s globálními výrobními vztahy ve dvacátém prvním století.⁴⁵

V roce 2011 byla vydána kniha Erica Hobsbawma *How to Change the World: Reflections on Marx and Marxism*, v níž autor rovněž konstatuje recesi a úpadek tradičního marxismu.⁴⁶ K tomu dodává, že mnohé z toho, co Marx napsal, neodpovídá současnosti a něco je již nepřijatelné. Stále však věří v relevantnost určitých charakteristik marxistické analýzy, například v analýzu globální dynamiky kapitalistického rozvoje a jeho schopnosti zničit vše, co mu předcházelo, a v analýzu mechanismu kapitalistického růstu generovaného z jeho vlastních rozporů. Naproti tomu se Marxův předpoklad vzrůstajícího počtu dělníků, který by tvořil základnu pro revoluční dělnickou třídu, ukázal jako chybný.⁴⁷

Podle Hobsbawma, je v historickém bádání potřeba vrátit se k racionálnímu zkoumání transformací lidstva a postavit se tak těm, kteří dějiny překrucují k politickým účelům a stejně tak proti těm, kteří možnost zkoumání historie zamítají. „*Nový pohled na historii by nás měl zavést zpět k onomu zásadnímu, i když ne vždy dosažitelnému cíli těch, kteří zkoumají minulost, „totální dějiny“ – tedy ne „dějiny všeho“, ale dějiny jako nedělitelnou síť, ve které se vzájemně propojují veškeré lidské činnosti.*““ Je třeba se obrátit k hlavnímu problému: „*Jde o konflikt mezi silami působícími v transformaci Homo sapiens od neolitického k nukleárnímu lidstvu a silami udržujícími neměnnou reprodukci a stabilitu v*

---

⁴⁴ Editorial Renewals, *New Left Review*, February, 2000, s. 13 – 15, NEWLEFTREVIEW [online], dostupné na <http://newleftreview.org/ll/1/perry-anderson-renewals>, cit. 30. května 2013

⁴⁵ Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, s. 18 - 21, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf, cit. 22. dubna 2013

⁴⁶ Hobsbawm, Eric, *How to Change the World: Reflections on Marx and Marxism*, Yale University Press, 2011, s. 3 – 15.

⁴⁷ Tamtéž, s. 14

lidských kolektivech nebo sociálních prostředích, které jim povětšinu dějin účinně odporovaly. Toto je podle mého názoru hlavní teoretická otázka, kterou nastoluje nový pohled.“⁴⁸

---

⁴⁸ Hobsbawm, Eric, *Marxistická historiografie dnes*, přeložila Linda Petříková, 2007, s. 3 – 5, VULGO [online], dostupné na <http://vulgo.org/index.php?view=article&catid=75:le-monde-diplomatique&id=719:marxisticka-historiografie-dnes&format=pdf>, cit. 30. května 2013

Past & Present- historie

Vznik časopisu- začátky (1952 až 1958)

V letech 1949 a 1950 přišel John Morris, historik z Oxfordu a jeden z členů skupiny historiků komunistické strany, s myšlenkou, že svět potřebuje nový historický časopis. Tak v roce 1952 vznikl časopis *Past and Present* (PP) s podtitulem „*a journal of scientific history*“. Tento podtitul vyjadřoval víru, že historické jevy mají objektivní existenci, a že je lze, za pomoci metod rozumu a vědy zkoumat. Později však byl vnímán jako synonymum marxismu a byl spojován s jeho ideologií. Proto byl v čísle 15 (duben, 1959) změněn na „*a journal of scientific studies*“. Již od samého začátku byl *Past and Present* zamýšlen jako nemarxistický historický časopis.⁴⁹

Časopis vznikl v akademickém prostředí jako vědecký časopis, založen skupinou historiků komunistické strany. Redakční rada se snažila, aby byl vnímán jako nezávislý a oproštěný od politického vlivu komunistické strany. Jedním z projevů této snahy bylo vytvoření mechanismů, které sloužily jako protiváha převaze marxistů v radě. Za prvé všechny rukopisy musely být čteny všemi členy rady. Dalším nástrojem, který byl udělen každému nemarxistickému členu rady, bylo právo vetovat jakýkoli rukopis. V období studené války bylo jakékoli veřejné propojení s komunisty podezřelé a nebezpečné. Tato situace se projevovala tak, že se nedařilo získat nemarxisty do redakční rady. Tu se podařilo významně rozšířit až v roce 1958, kdy se přidali sociologové Norman Birnbaum a Peter Worsley, archeolog S. S. Frere, a také John Elliott (Cambridge) a Lawrence Stone (Oxford).⁵⁰ S touto změnou rostla v odborných kruzích prestiž časopisu, do kterého mělo zájem přispívat stále více nemarxistických autorů, jejichž podíl, v porovnání s lety před rokem 1959, začal stoupat. Jacques Le Goff v *Past and Present* z časového odstupu napsal: „*Co mě dnes překvapuje, navzdory této významné změně (kterou jsem sotva zaznamenal) v roce 1958, je kontinuita časopisu.*“⁵¹

Záměr zabývat se historií neomezenou časově ani geograficky se časopis PP snažil realizovat prostřednictvím svých zahraničních kontaktů s marxisty, které získal pro spolupráci jako zahraniční poradce různých specializací. Mezi tyto poradce v roce 1953 patřili C. Cahen

---

⁴⁹ Hill, Christopher, Hilton, R. H., Hobsbawn, E. J., *Origins and early years*, *Past and Present* 100, 1983, s. 3 - 6

⁵⁰ Tamtéž, s. 8 - 12

⁵¹ Le Goff, Jacques, *Past and Present* 100, 1983, s. 15: „*What, then, strikes me today, in spite of that “breakthrough” (which I hardly noticed) in 1958, is the journal’s continuity.*“

(Štrasburk), D. Cantimori (Florence), R. M. Crawford (Melbourne), Abdul Haq (Karáčí), G. Lefebvre (Paříž), J. V. Polišínský (Praha), M. Savelle (Washington) a H. Takahashi (Tokio).⁵² V důsledku přísných kritérií se však ukázalo, že k dosažení kolektivní shody nebyla snadná cesta, a tak po dvaceti pěti vydaných číslech, redakce časopisu od systému zahraničních poradců upustila.

S jakými představami členové redakční rady přicházeli? Jaký byl jejich pohled na dějiny? Jaké cíle si časopis vytknul a jaká kritéria byla stanovena pro publikování článků?

Redakční rada se v počátečním období skládala z těchto členů: *G. Barraclough* (University of Liverpool), *R. R. Betts* (University of London), *V. G. Childe* (University of London), *M. H. Dobb* (Cambridge), *J. E. C. Hill* (Oxford), *R. H. Hilton* (University of Birmingham), *A. H. M. Jones* (University of Cambridge), *D. B. Quinn* (University College of Swansea). Editorem byl John Morris a jeho asistentem E. J. Hobsbawm.

V úvodu k prvnímu číslu redakční rada seznámila čtenáře s posláním časopisu *Past & Present*. Časopis měl zaznamenávat a vysvětlovat transformace společnosti a jejich příčiny a důsledky. Zakladatelé vycházeli z představy, že každá forma lidské společnosti a její vývojové fáze mají své vlastní zákony a člověk není nečinnou obětí, která jenom přihlíží, nýbrž je sám aktivním a vědomým tvůrcem historie. Kládli zřetelný důraz na člověka jako jedince, který spoluutváří historii, což bylo pro britské marxistické historiky charakteristické. Přistupovali k historické změně jako k procesu komplexního vývoje a zastávali názor, že historii lze rozumově zkoumat. Zároveň se ale distancovali od přírodních věd a přístupů, které vycházeli z vědních disciplín s politickým nábojem a od těch, které zcela odmítaly racionální a vědecké přístupy k historii. Členové redakční rady se vymezovali proti takovým přístupům, avšak samotní zakladatelé byli aktivními komunisty a členy komunistické strany. I jejich přístup proto musel mít politický náboj, který odpovídal jejich marxistickému přesvědčení a jejich přístupu ke studiu dějin z marxistických východisek. Přestože měl být časopis platformou pro kritickou a otevřenou diskuzi, s cílem objasňovat společenskou změnu a rozšiřovat oblasti historiografického bádání, nebyl otevřený přístupům, o kterých byla rada přesvědčena, že dějiny zkreslovaly a zjednodušovaly.

---

⁵² Front Matter, *Past and Present* 3, 1953,

Příspěvky do časopisu měly mít široký záběr různých historických období a témat. Rada proto stanovila určitá kritéria pro publikaci studií. Rozhodla se, že nebude publikovat studie, které budou přinášet pouze výsledky výzkumu, jehož zájem bude úzce omezený, ale stejně tak nebudou publikovány studie, které se budou zabývat širšími historickými problémy bez pevného ukotvení ve vědeckém výzkumu.⁵³ Cílem PP bylo nabídnout i neodborným čtenářům dějiny Indie, Číny, arabského světa, Afriky a Latinské Ameriky a zpřístupnit díla autorů, kteří píšou v jiném než anglickém jazyce.

V roce 1983 byl v jubilejním stém čísle časopisu PP⁵⁴ publikován článek *Later History*, ve kterém Jacques Le Goff shrnul a předložil čtenáři profil časopisu Past and Present v letech 1959 až 1982. Podle Le Goffa se časopis orientoval převážně na západní Evropu. Považoval za překvapivé, vzhledem k původním proklamacím, že převažoval evropocentrický pohled na dějiny.

Další vývoj časopisu

Vývoj časopisu lze rozdělit do několika období. V prvních deseti letech byl časopis vydáván dvakrát ročně, a to vždy v únoru a listopadu. PP se postupně rozšiřoval a v roce 1962 začal vycházet třikrát ročně. Čtyř vydání ročně dosáhl v roce 1969. Tuto periodicitu, která se považuje u tohoto typu časopisu za nejlepší, si udržel do současnosti. S rozšiřujícím počtem vydání rostl i počet stránek časopisu. V prvních deseti letech přesáhl časopis sto stránek pouze ve třech případech. V ostatních případech se rozsah časopisu pohyboval od 62 do 96 stran. Ve druhém období, od roku 1962 se z maxima sta časopis dostal na konci roku 1968 na dvě stě stran, přičemž tuto hranici nepřekročil až do roku 1985. Od roku 1985 až do současnosti se počet stránek časopisu, až na pár výjimek, pohybuje nejčastěji mezi 200 až 260 a v posledních dvou letech se stále více přibližuje ke třem stům. Jednou z příčin prodlužování publikovaných studií byla změna v poznámkovém aparátu, který se významně rozšířil o mnohem rozsáhlejší a podrobnější odkazy.

Postupně narůstající rozsah časopisu je dokladem zvyšující se prestiže mezi odbornými historickými periodiky. Aby bylo možné vydávat časopis častěji, bylo třeba nejen zvětšovat základnu jeho čtenářů, nýbrž také zájem akademiků do prestižního časopisu přispívat. Na

---

⁵³ The Editors, Introduction, Past and Present 1, 1952, s. IV

⁵⁴ Le Goff, Jacques, Past and Present: Later History, Past and Present 100, 1983, s. 14 - 28

tomto místě bych připomenul přísná kritéria, která redakční rada v začátcích časopisu uplatňovala a mechanismy, pomocí nichž rozhodovala o publikování článků. Avšak práce redakční rady a i kritéria se v čase mění, a proto bude zajímavé se podívat na současné požadavky pro publikování studií, a jak redakční rada rozhoduje o jejich publikaci.

Kritéria pro publikování studií v současnosti

Kritéria pro publikování jsou veřejně dostupná na internetu.⁵⁵ Každý předložený text musí být původním dílem autora, který doposud nebyl celý, ani z části, nikde publikován. V případě, že článek bude akceptován, Společnost PP⁵⁶ si vyhrazuje období minimálně dvou let od jeho zveřejnění, během kterého nebude studie ve stejné, ani podobné formě, nikde jinde publikována. Studie by měly být přibližně v rozsahu 30 až 40 normostran bez poznámek. Pokud přesahují stanovený počet stran, kritéria pro jejich přijetí se s jejich rozsahem zpřísnují, a přestože se PP chce vyhnout publikování rozsáhlých studií, udělá čas od času výjimku u příspěvku velmi vysoké kvality a významu. U recenzí je stanovený rozsah od 15 do 20 normostran bez poznámek.⁵⁷ Mezi další kritéria patří jasně definovaná úprava, například nutnost používání poznámek pod čarou a zákaz poznámek na konci textu. V prvním desetiletí časopisu mají všechny publikované studie do roku 1963 poznámky na konci. Od roku 1964 dodnes se umísťují poznámky v textu pod čarou. O publikování rada rozhodne nejpozději do šesti měsíců. Zveřejněné studie musí být zajímavé a přístupné nejen odborníkům, ale mělo by být zřejmé, jaký přínos mají, či mohou mít, i pro neobornou veřejnost. Studie v PP jsou publikovány výhradně v angličtině. Ve výjimečných případech je možné zvážit publikování studie, která je předložena v jiném západoevropském jazyce, avšak v takovém případě bude přeložena do angličtiny. Dalším požadavkem je, aby byl poznámkový aparát udržován na minimu a neměl by překročit deset až dvacet procent textu. Mapy, grafy a tabulky jsou povolené, pokud napomáhají srozumitelnosti argumentace.

---

⁵⁵ Past and Present, Information for authors, 2013, Oxford journals[online], dostupné na http://www.oxfordjournals.org/our_journals/past/for_authors/index.html, cit. 3. května 2013

⁵⁶ Více o Společnosti PP na s. 25

⁵⁷ Past and Present, Information for authors, 2013, Oxford journals[online], dostupné na http://www.oxfordjournals.org/our_journals/past/for_authors/index.html, cit. 3. května 2013

Způsob posuzování textů

Když se začal časopis vydávat, byly všechny články čteny všemi členy rady. Důvodů bylo hned několik. Vzhledem k tomu, že časopis vznikl v období studené války z podnětu marxistických historiků, kteří byli členy komunistické strany, bylo nutné zajistit, aby nedošlo k cenzuře či jiným nevhodným rozhodnutím, která by jej poškodila hned v samém začátku. Dalším důvodem byl relativně malý počet členů redakční rady, což umožňovalo, aby všichni mohli návrhy přečíst. Jistě relevantním faktorem byl také malý počet žádostí o publikování. Tak tomu bylo alespoň v samých začátcích časopisu v atmosféře studené války a obecného podezřívání a obav z komunistů. Tento systém byl však v průběhu času s rozšiřováním redakční rady o nové členy a s přibývajícimi žádostmi o publikování článků, neudržitelný. V současné době podle zprávy Anny Baymanové, asistentky editora,⁵⁸ nabídka textů neustále vzrůstá, a proto není možné, aby všichni členové rady četli všechny odevzdané texty. Přesto je čtou vždy aspoň dva členové rady a v mnoha případech i více členů. Jedním ze současných přístupů k ohodnocení vědecké práce je citační index (impact factor). Časopis PP se na základě tohoto hodnocení umístil v období leden 2000 až duben 2010 na dvanáctém místě v prvních dvaceti nejprestižnějších historických časopisů.⁵⁹

Vnitřní struktura

Časopis PP se jako každý standardní vědecký časopis skládá z několika oddílů: studie, recenze, diskuse a zprávy z vědeckého života. Přestože časopis recenze publikuje, jejich malý počet, je jedním z aspektů, kterým se PP odlišuje od jiných periodik. Důležitý je oddíl diskuse, v němž se redakční rada snaží podněcovat debaty o studiích a kontroverzních tématech. Časopis rovněž publikuje nekrology, avšak pouze jako připomínku členů redakční rady nebo přátel a historiků, kteří byli časopisu blízcí, například Gordon Childe 1957, Georges Lefebvre 1959, John Morris 1977, zakladatel a „otec“ časopisu PP a další. Styl jakým Past and Present publikuje nekrology, je možné vidět na nekrologu Gordona Childa, nejvýznamnějšího archeologa své doby a jednoho z členů redakční rady PP⁶⁰ anebo Georgeho Lefevbra,

---

⁵⁸ Emailová korespondence ze dne 2. května 2013

⁵⁹ Top 20 Journals in History [online], dostupné na <http://www.timeshighereducation.co.uk/news/top-20-journals-in-history/414798.article>, cit. 1 června 2013

⁶⁰ Morris, John, Gordon Childe, Past and Present 12, 1957, s. 2

významného francouzského historika Francouzské revoluce a zakladatele studií běžných lidí a lidových hnutí (historie zdola).⁶¹

Komentáře redakční rady se objevují v oddílu „Comments“, „Editorial notes“ nebo jen „Notes“. Rada je využívá k informování odborné veřejnosti o plánovaných konferencích, o ocenění autorů publikovaných v časopisu nebo ke stručné reakci a kritice.

Konference a vznik *The Past and Present Society*

Skupina jednotlivců, která se zformovala do redakční rady a začala vydávat časopis *Past and Present*, se začala vedle vydávání časopisu aktivně podílet na dalších projektech. Rozhodli se proto založit společnost *The Past and Present Society* (česky Společnost PP), která měla vlastnit a mít absolutní kontrolu nad časopisem PP a organizovat konference a podporovat historické bádání. První konference nazvaná „Seventeenth-Century Revolutions“ se konala v Londýně v 1957 a od té doby se tematické konference staly pravidelnou událostí. Společnost PP sponzoruje takové konference dodnes.

V roce 1976 začala Společnost PP ve spolupráci s nakladatelstvím Cambridge University Press vydávat knihy a sbírky esejů tematicky podobné studiím publikovaných v PP. Některé byly svazky již dříve publikovaných esejí, jiné vznikaly v návaznosti na konference a samozřejmě nové studie a vědecké a původní práce, které se primárně zabývaly sociálními, ekonomickými a kulturními změnami, jejich příčinami a důsledky. Stejně jako studie v PP, i tyto publikace měly být srozumitelné a přístupné jak odborníkům, tak neodborné veřejnosti. Tato činnost tvořila významnou část aktivit Společnosti PP a od roku 1976 do roku 1997 bylo vydáno již více jak 50 svazků.⁶²

V roce 1988 se valná hromada, na základě doporučení právníků, rozhodla změnit status organizace Společnost PP na společnost s ručením omezením se statutem charitativní organizace. Cílem této změny bylo udržet identitu časopisu a zajistit jeho pokračování v budoucnosti. Proces přeměny byl ukončen v roce 1990, čímž společnost získala právní statut a ochranu a stala se rovněž registrovanou charitativní organizací, jejíž povinností je podporovat historické bádání a šířit povědomí o historii prostřednictvím publikací, přednášek a konferencí. Tedy poslání, které společnost naplňovala již od samého počátku.

---

⁶¹ *Past and Present*, George Lefebvre, *Past and Present* 17, 1960, s. 96

⁶² McRae, Andrew, Gross, Jean-Pierre, Ambrosoli, Mauro, *Notes*, *Past and Present* 157, 1997, 191

Další změna se udála v roce 1991, kdy PP, do té doby vydávaný Společností PP, začal vycházet péčí nakladatelství Oxford University Press. Nový vydavatel převzal i služby předplatného, marketing a distribuci časopisu. V prostředí stoupající konkurence na poli odborných časopisů si společnost od spolupráce s jedním z největších a nejvýznamnějších vydavatelství akademických publikací slibovala především zvýšení nákladu, zlepšení služeb předplatitelům, zvláště těm zahraničním a udržení nízké ceny předplatného. Tato změna neměla vliv na řízení časopisu, které zůstalo plně v rukou redakční rady.⁶³

---

⁶³ Note, Past and Present 130, 1991, s. 210

Past and Present v letech 1952 až 1961

V prvních deseti letech vycházel časopis dvakrát ročně. V začátcích se potýkal s různými problémy, ale co bylo pro časopis životně důležité, byla jeho vědecká a intelektuální tvář, jeho směřování a problematika, která byla středem jeho zájmu. Časopis chtěl oslovit nejen domácí, ale hlavně zahraniční historiky, kteří by přispěli do nového periodika studii různých částí světa a období, a tím podpořit, rozšířit a pozvednout diskusi o historii a jejím významu pro přítomnost na mezinárodní úrovni. Počáteční obavy z toho, jak se časopis bude profilovat, byly jistě jednou z příčin, které částečně bránily potenciálním zájemcům publikovat své studie. Vždyť většinu redakční rady tvořili marxisté, kteří byli členy komunistické strany. Lze se jen domnívat, jak muselo být v atmosféře studené války těžké přesvědčit odbornou i neobornou veřejnost, že Past and Present je a bude nezávislý a nedogmatický. S rozšířením redakční rady o nemarxisty a odborníky z oboru sociologie a archeologie v roce 1958 se jeho prestiž začala zvyšovat a zájem publikovat v mladém historickém časopise se zvyšoval. Vedle nezbytného požadavku kvalitních článků, měl ještě splnit základní sledovaný cíl, jímž bylo postihnout, popsat a vysvětlit společenskou změnu včetně příčin a následků. Záměrem britských marxistických historiků byl rozvoj sociální historie, která se měla plně rozvinout šedesátých letech.

Tematické zaměření studií

Ve sledovaném období převažují studie zabývající se hospodářskopolitickými tématy (52%), k dalším frekventovaným okruhům patří sociokulturní (29 %) a ryze politická témata (19 %).

Hospodářskopolitická témata

V prvním desetiletí časopisu se více než polovina publikovaných studií věnovala tématu společenské změny v hospodářském a politickém kontextu. Z hlediska časového záběru bylo nejvíce pozornosti věnováno období raného novověku. V raném novověku procházela společnost složitým obdobím ekonomické, sociální a politické transformace. Autoři publikovaných studií se věnují významnému tématu obecné krize evropské společnosti. Sledují důsledky této krize pro další ekonomický vývoj a soustřeďují se na její vliv na rozvoj kapitalismu a průmyslu.⁶⁴ Badatelský zájem těchto autorů je přitom primárně zaměřen na

---

⁶⁴Krizi 17. století se věnuje E. J. Hobsbawm hned ve dvou příspěvcích. Všeobecná krize byla poslední fází přechodu od feudální ke kapitalistické ekonomice a autor předkládá důvody, proč krize musela nastat.

postižení změn v každodenním životě lidí, vyvolaných přechodem k novému ekonomickému a politickému systému. Jako příklad lze uvést zkoumání úpadku rolnických komunit, následné revolty a odporu k nově nastupujícímu kapitalistickému zřízení, provázeného hlubokými sociálními a kulturními dopady.⁶⁵ Změna společnosti je tu chápána jako komplexní proces, v němž zásadní roli sehraávají změny v hospodářské oblasti, které následně vyvolávají potřebu změny společenského systému, projevující se v nastavení nových politických a právních norem, které pak v dalším stádiu ovlivňují každodenní život lidí.⁶⁶ Dalším významným tématem jsou revoluce sedmnáctého století, na které časopis PP uspořádal v roce 1957 konferenci. V centru zájmu stály hlubší příčiny revolucí, které se vyskytovaly souběžně na různých místech a jejichž výsledkem bylo konfesní rozdělení Evropy. Autoři se nespokojují s odpovědí, že hlavními příčinami byly náboženské důvody a třicetiletá válka a hledají hlubší důvody ve struktuře společnosti.⁶⁷ Dále se zaměřují na úlohu revolučních hnutí v procesu změny společnosti. Sledují jejich vývoj na venkově a ve městě v předrevoluční době a roli, kterou sehrály v revolučním období.⁶⁸

Dalším významně zastoupeným obdobím je devatenácté století. Pozornost autorů se zaměřuje na společenské důsledky průmyslové revoluce a třídní historii. Zkoumají vývoj třídní terminologie a vrůstající uvědomění střední třídy ve vztahu k politice. Nově vznikající výrobní vztahy vedly k vážným sociálním problémům, které si vyžadovaly sociální reformy. Ve středu zájmu autorů jsou příčiny vzestupu politického radikalismu u dělnické třídy. Zabývají se hospodářskými podmínkami společnosti, které měly vliv na radikalizaci postojů sociálních hnutí, přičemž rovněž sledují vliv náboženského přesvědčení na formování organizovaných rolnických skupin.⁶⁹ Podobně věnují pozornost vzdorujícímu rolnictvu a utváření hnutí národního odporu v koloniálním prostoru, jehož příčinou byly vynucené

V druhém navazuje na první. Problémy, které se feudálnímu zřízení nepodařilo překonat, považuje za překážky kapitalistickému rozvoji. Krize tak vytvořila nové podmínky pro rozvoj průmyslové revoluce. Hobsbawm, E. J., *The General Crisis of the European Economy in the 17th Century, Past and Present* 5, 1954, s. 33 – 53, *The Crisis of The 17th Century-II, Past and Present* 6, 1954, s. 44 - 66

⁶⁵ Soboul, A., *The French Rural Community in the Eighteenth and Nineteenth Centuries, Past and Present* 10, 1956, s. 78 - 95

⁶⁶ Klíma, A., *Industrial Development in Bohemia 1648-1781, Past and Present* 11, 1957, s. 87 – 99, O rozvoji průmyslu píše český historik A. Klíma. Hospodářský vývoj v Čechách po třicetileté válce se lišil od vývoje v západní Evropě. Autor sleduje nové vztahy mezi dělníkem a feudálem, práce za mzdu, vznik smluvního ujednání a vývoj až do zrušení nevolnictví.

⁶⁷ Trevor- Roper, H. R., *The General Crisis of the 17th Century, Past and Present* 16, 1959, s. 31 - 64

⁶⁸ Rudé, R. *The Outbreak of the French Revolution, Past and Present* 8, 1955, s. 28 – 42

⁶⁹ O'Higgins, Rachel, *The Irish Influence in the Chartist Movement, Past and Present* 20, 1961, s. 83 - 96

hospodářské podmínky.⁷⁰ Analýzou vývoje střední třídy se autoři snaží zjistit, jak ovlivňuje vývoj národa, vzestup nacionalismu a kulturu.⁷¹ Mezi další oblasti bádání patřily krize společnosti a hladomory se svými hospodářskými a demografickými dopady.⁷²

V období středověku se autoři věnují vývoji feudálního zřízení s důrazem na přechod ke kapitalismu a vývoji a proměnám společenským struktur. Zájem badatelů se soustřeďuje na měnící se ekonomické a demografické podmínky ovlivňující jednání feudálů a vývoj renty, které mají přímý vliv na nejnižší vrstvy a na změnu výrobních vztahů.⁷³ Dalším tématem je studium vývoje městského patriciátu a zápasů městských vrstev o politickou a hospodářskou moc a rozvoj středověkého zámožského obchodu a jeho důsledky pro společnost. Ačkoli byl obchod obecně závislý na výrobních a třídních vztazích, autoři se snaží postihnout vliv obchodu na tyto výrobní vztahy a sledují odlišný vývoj v různých zemích.⁷⁴ Mění se struktura evropské středověké společnosti se manifestovala mnoha způsoby a jedním z těchto způsobů, kde se změny společnosti viditelně projevily, byl rozvoj cest ve vnitrozemí. Autoři tento vývoj zkoumají a sledují, jaký vliv na rozvoj cest měly transformace společnosti.⁷⁵ Příspěvek od sociologa, ve kterém zkoumá odlišný historický vývoj rodin v anglické společnosti ve vztahu k zavedeným institucím, demonstruje, jak může sociologie pomoci v historickém bádání.⁷⁶

Posledním obdobím, kterému se studie s hospodářskou tematikou věnují, je starověk. Starověku dominuje Římská říše, které se věnuje demografická studie, zabývající se kromě délky života a úmrtnosti dětí, strukturou společnosti a distribucí materiálu v prostoru a čase. Autoři studují vztah k práci v otrokářských společnostech a jeho ekonomické, morální a intelektuální aspekty. Zkoumají vývoj proměnlivého pozitivního i negativního chápání fyzické

---

⁷⁰ Chesneaux, J., Stages in the Development of the Vietnam National Movement 1862-1940, Past and Present 7, 1955, s. 63 – 75. Francouzská okupace Vietnamu měla přímý vliv na život rolnického obyvatelstva. V důsledku změněných hospodářských podmínek a ztráty půdy se boj rolnictva za nezávislost stal otázkou přežití.

⁷¹ Barcan, A., The Development of the Australian Middle Class, Past and Present 8, 1955, s. 64 - 77

⁷² Connell, K. H., Peasant Marriage in Ireland after the Great Famine, Past and Present 12, 1957, s. 76 - 91

⁷³ Kosminsky, E. A., The Evolution of Feudal Rent in England from the XIth to the XVth Centuries, Past and Present 7, 1955, s. 12 - 36

⁷⁴ Coles Paul, The Crisis of Renaissance Society Genoa 1488-1507, Past and Present 11, 1957, s. 17 – 47; Malovist, M., Poland, Russia and Western Trade in the 15th and 16th Centuries, Past and Present 13, 1958, s. 26 – 41, Ve středu autorova zájmu leží Polsko a Rusko v 15. a 16. století, kdy se stal pro tyto země významným zámožským obchod. Analyzuje, jaký vliv měl tento obchod na výrobu, trhy a distribuci příjmu společnosti a na třídní vztahy, přičemž rovněž sleduje rozdílný vývoj obou států.

⁷⁵ Lopez, R. S., The Evolution of Land Transport in the Middle Ages, Past and Present 9, 1956, s. 17 – 29

⁷⁶ Homans, George, Caspar, The Rural Sociology of Medieval England, Past and Present 4, 1953, s. 32 - 43

práce s jeho společenskými i hospodářskými konsekvencemi.⁷⁷ Jako příklad lze uvést význam rolnictva a vzpour pro společenskou změnu nebo demokratické Atény, jejíž základ hospodářského systému umožňoval rozsáhlou participaci obyvatel v politice.⁷⁸

Sociokulturní témata

V padesátých letech stále převládala hospodářská témata, přesto můžeme sledovat nástup sociální historie i v *Past and Present*, ve kterém se téměř třetina studií zabývala sociokulturní tematikou. I v tomto případě se největší zájem historiků ubíral k ranému novověku a především sedmnáctému století. Badatelský zájem autorů je přitom primárně zaměřen na význam náboženství v procesu společenské změny, přičemž sledují jeho roli v kontextu revolučního období, rozvoji věd a vzdělání. I tady sehrávaly důležitou úlohu měnící se hospodářské podmínky vynucující si společenskou změny, které měly přímý vliv na nejnižší vrstvy. V důsledku změn vznikaly v těchto vrstvách nové náboženské impulsy. Jedním z jejich projevů byla ochrana stávajícího společenského řádu.⁷⁹ Autoři zkoumají význam puritánství v rozvoji vědy a průmyslu a roli kalvinistických hnutí převážně v Anglii.⁸⁰ Vedle těchto témat se rovněž věnují trhu umění a revoluci v bydlení v rolnických regionech.⁸¹ Jediná studie v časopisu, která se věnuje výhradně ženám, se zabývá úlohou a vlivem ženských sekt na ženy a patriarchální rodinu.⁸² Role církve a hereze, změny myšlení ve společnosti a legendy jsou hlavními tématy středověku. Jako příklad lze uvést úpadek scholasticismu a legendy o

---

⁷⁷ Mondolfo, Rodolfo, Duncan, D. S., *The Greek Attitude to Manual Labour, Past and Present* 6, 1954, s. 1 - 5

⁷⁸ Thompson, A. E., *Peasant Revolts in Late Roman Gaul and Spain, Past and Present* 2, 1952, s. 11 – 23, autor zkoumá roli, vliv a důsledky dlouhého období vzpour, které propukly na venkově v Galii a v Hispánii a v dalších částech říše, na rozpad Západořímského impéria. Sleduje propojení otroků a rolníků s dalšími vrstvami a možné důsledky pro společenskou strukturu. K pochopení skutečného vlivu rolnických rebelií na rozpad říše, je třeba je studovat v souvislosti s invazemi barbarů na římské území.; Jones, A. H. M, *The Economic Basis of the Athenian Democracy, Past and Present* 1, 1952, s. 13 -31, cílem článku je se vypořádat s dvěma výtkami vůči aténské demokracii, které vzešly jak od kritiků tehdejší doby, tak od současných. První bylo tvrzení, že plat, který byl základní složkou tehdejšího systému, byl vyplácen z poplatků spojenců Atén v Delfském spolku, čímž na něm demokratické Atény parazitovaly. Druhou výtkou bylo, že Atéňané měli volný čas k vykonávání politických funkcí pouze díky tomu, že měli k dispozici otroky, čímž Aténská demokracie parazitovala na otroctví.

⁷⁹ Kiernan, V. *Evangelicalism and the French Revolution, Past and Present* 1, 1952, s. 44 - 56

⁸⁰ Hill, Christopher, *Puritans and the Poor, Past and Present* 2, 1952, s. 32 – 50; Mason, S, F, *Science and Religion in 17th Century England, Past and Present* 3, 1953, s. 28 – 44; Espinasse, Margaret, *The Decline and Fall of Restoration Science, Past and Present* 14, 1958, s. 71 - 89

⁸¹ V. G. Hoskins, *The Rebuilding of Rural England, 1570-1640, Past and Present* 4, 1953, s. 44 - 59

⁸² Thoma, K. V., *Women and the Civil War Sects, Past and Present* 13, 1958, s. 42 - 62

Robinu Hoodovi.⁸³ Období devatenáctého století je zastoupeno jedním článkem, který se zabývá sociálním významem cholery.⁸⁴

Politická témata

Stejně jako v předchozích tématech i této kategorii dominuje období raného novověku. Revoluce, třicetiletá válka, armáda a náboženství tvoří hlavní témata studií, které se věnují politickým tématům od starověku až po devatenácté století. V každém období velkých změn se objevují významné osobnosti. Zájem autorů se zaměřuje na politickou a sociální roli takových osobností v revolučním období.⁸⁵ Třicetiletá válka byla vyústěním politické krize, na jejíž vznik směřuje badatelský zájem autorů, kteří se při hledání příčin vzrůstajícího politického napětí, které vyústilo v dlouholetý válečný konflikt, zaměřují na hospodářskou politiku feudálů.⁸⁶ V kontextu válečné historie rovněž zkoumají vývoj armády s důrazem na taktiku a výzbroj, obléhání, stravu, strategie a využívání žoldáků. Důsledky měnicích se ekonomických podmínek doléhaly i na nejvyšší sociální vrstvy. Jako příklad lze uvést problém financování centrální vlády, kterou tvořila šlechta, a jeho společenské důsledky v podobě korupce a inflace šlechtických titulů.⁸⁷

Náboženství se podílelo na významných politických konfliktech minulosti a sehrávalo svou roli v procesech společenské změny. Autoři studií zkoumají tuto roli ve středověkých revolučních náboženských hnutích, které přerostly v celospolečenský problém a zabývají se jeho vlivem na utváření národa.⁸⁸ Funkci náboženství v politickém kontextu se rovněž věnují v revolučním raném novověku a v koloniálním období.⁸⁹

---

⁸³ Hilton, R. H., *The Origins of Robin Hood*, *Past and Present* 14, 1958, s. 30 – 44, autor si pokládá otázku, zdali je Robin Hood skutečnou nebo smyšlenou osobou, ale mnohem více ho zajímá fakt, že nejpopulárnějším literárním hrdinou je člověk stojící mimo zákon, který okrádá a zabíjí pozemkové vlastníky, obzvláště církevní a vede válku s úřady. Nahlíží na RH jako na následek rolnického zápasu o rentu a sociální status.; Holt, J. C., *The Origins and Audience of the Ballads of Robin Hood*, *Past and Present* 18, 1960, s. 89 – 110; Keen, Maurice, *Robin Hood- Peasant or Gentleman?*, *Past and Present* 19, 1961, s. 7 - 15

⁸⁴ Briggs, Asa, *Cholera and Society in the Nineteenth Century*, *Past and Present* 19, 1961, s. 76 - 96

⁸⁵ Soboul, A., *Robespierre and the Popular Movement of 1793-4*, *Past and Present* 5, 1954, s. 54 - 70

⁸⁶ Polišký, J. V., *The Thirty Years' War*, *Past and Present* 6, 1954, s. 31 - 43

⁸⁷ Stone, Lawrence, *The Inflation of Honours 1558-1641*, *Past and Present* 14, 1958, s. 45 - 70

⁸⁸ Betts, R. R., *Social and Constitutional Development in Bohemia in the Hussite Period*, *Past and Present* 7, 1955, s. 37 - 54

⁸⁹ Cole, Alan, *The Quakers and the English Revolution*, *Past and Present* 10, 1956, s. 39 – 54; Worsley, Peter, *Religion and Politics in Central Africa*, *Past and Present* 15, 1959, s. 73 - 81

Válečná úsilí a nekonečné boje o nadvládu s vážnými sociálními důsledky ovlivňovaly vývoj a strukturu armády. Středem zájmu autorů je reforma armády se sociálními a ekonomickými důsledky na středověkou společnost, například vliv významné změny sociální a hospodářské struktury rolnictva na novou strukturu a organizaci armády, jež měla přímý vliv na politicko-mocenské struktury a posílení stability říše.⁹⁰

Geografické rozpětí, časová období a autoři

Geografické rozpětí

Jedním z cílů časopisu bylo tematicky postihnout historii celého světa. Na základě kvantifikace je možné doložit geografické pokrytí publikovaných příspěvků a zhodnotit, zdali se cíle zakladatelů podařilo dosáhnout. Byly zvoleny tyto hlavní kategorie: Evropa, Amerika (USA, Severní Amerika), Latinská Amerika, Asie, Afrika a Střední východ. Dále následuje rozřazení studií do jednotlivých zemí, o kterých pojednávají.⁹¹ Do tohoto přehledu se nezapočítávají články v oddílu „communications“ ani recenze, avšak započítávají se tři metodologické články. Již při prvním pohledu na výsledky přehledu je zřejmá převaha Evropy. Za celé sledované období deseti let se oblasti Evropy věnuje téměř 86 % studií. Asie je zastoupena s 6 %, za ní následuje Amerika, Afrika a Austrálie každá s 2,33 %, a mezi nejméně zastoupené teritorium patří Střední východ s 1 %. Příspěvky nepokrývají celý evropský kontinent rovnoměrně. Vedle celoevropsky zaměřených převažuje orientace na Anglii a Irsko s dvaceti osmi studii, dále Francie se třemi a Římská říše se šesti studii. Opomenuta však není ani střední Evropa s jedním zastoupením Německa a Švýcarska. Zajímavé je zjištění, že ze zemí bývalého sovětského bloku jsou zastoupeny pouze české země čtyřikrát a jednou Polsko společně s Ruskem.⁹² Čeští a polští historici udržovali osobní kontakt s redakcí PP, například jedním z poradců redakční rady byl J. V. Polišenský. Výhradně Rusku se věnuje pouze jedna studie v souvislosti s archeologickými nálezy ve dvacátém století.⁹³ Pro sovětský režim nebyl zřejmě časopis PP, který usiloval o to, aby byl vědecký a nedogmatický, dostatečně ideologický.

---

⁹⁰Sharf, A., Heraclius and Mahomet, *Past and Present* 9, 1956, s. 1 - 16

⁹¹Vzhledem k tomu, že nebylo možné rozdělit všechny studie podle jednotlivých zemí, zahrnuje toto rozdělení pouze jejich větší část tj. 71 %.

⁹²Malovist, M., Poland, Russia and Western Trade in the 15th and 16th Centuries, *Past and Present* 13, 1958, s. 26 – 41

⁹³Smith, R., Some Recent Discoveries in Novgorod, *Past and Present* 5, 1954. s. 1 - 10

Časová období

Z hlediska časových období byly určeny tyto kategorie: starověk, středověk, raný novověk, devatenácté století, dvacáté století a dlouhé období. U časopisu, který se zaměřuje na společenskou změnu, nebude překvapením, že nejfrekventovaněji zastoupený obdobím je raný novověk se 41 % a významně také středověk s 24 %. To odpovídá tehdejšímu zájmu o hospodářskopolitická témata a významnou transformaci společnosti v souvislosti s přechodem od feudalismu ke kapitalismu a společenskou a hospodářsko-průmyslovou revolucí. Dále následuje se 17 % starověk a s 16 % devatenácté století, přičemž nejméně zastoupeno je dlouhé období s 1 %.⁹⁴ Dvacáté století není zastoupeno vůbec.

Autoři

Na základě kvantifikace je možné rovněž doložit podíl neanglicky mluvících autorů na publikovaných příspěvcích, jež podává svědectví o spolupráci zahraničních badatelů se skupinou britských marxistických historiků sdružených kolem časopisu PP. První dekádě existence časopisu s 84 % významně dominují autoři anglosaské provenience, podíl zahraničních autorů tvoří 16 %, z toho 86 % byli Evropané. Dalším sledovaným ukazatelem je zastoupení autorek, které v tomto období odpovídá 6 %. Přestože tato kvantitativní data nevyovídají mnoho o kvalitě autorů, lze z nich vyčíst, do jaké míry se časopisu PP podařilo oslovit badatele v neanglicky mluvících zemích. Cílem zakladatelů časopisu bylo oslovit zahraniční autory a nabídnout čtenáři dějiny Indie, Číny, arabského světa a Latinské Ameriky. Kvantifikovaná data vyovídají o tom, do jaké míry se cíle podařilo splnit. Významně převažující zájem o historii Evropy a autorství anglicky mluvících autorů naznačuje, že se redakci podařilo cíle dosáhnout jen částečně.

Diskuse, recenze

Jeden z dalších záměrů zakladatelů, který tvořil významnou obsahovou stránku časopisu, bylo poskytnout prostor pro širší odbornou diskusi na významná a kontroverzní historická témata. V tomto oddílu je věnován prostor reakcím na publikované studie, na které má jeho autor rovněž možnost odpovědět. Články v tomto oddílu se objevují v osmi z dvaceti čísel,

---

⁹⁴ Procentuální hodnoty jsou zaokrouhlené.

s celkovým počtem deset. Například v čísle 2 Paul Coles⁹⁵ reaguje na článek Rodneyho Hiltona⁹⁶, ve kterém se zabýval problematikou zastavení předkapitalistického vývoje v Itálii a Flandrách. Polemizuje s ním, zdali tento problém předložil uspokojivě, když po finanční a průmyslové krizi ve čtrnáctém století, odvedl pozornost od Itálie k významnému přesunu kapitálu a energie do zemědělství. V čísle tři reaguje V. Kiernan⁹⁷ na článek *Puritans and the Poor*⁹⁸ Christophera Hilla. Způsob, jakým jeho autor vyobrazuje puritánského myslitele Williama Perkinse, vidí jako jednostranný a ne zcela odpovídající, načež na tuto kritiku vzápětí Hill odpovídá a poskytuje svůj pohled. Podobnou výměnu názorů můžeme vidět v čísle 6, kde na sebe reagují Brian Manning a Donald Pennington⁹⁹ potom, co Brian Manning ve své publikované recenzi v *Past and Present* 5,¹⁰⁰ podrobil studii Donalda Penningtona a D. Bruntona silné kritice. Mohou-li na sebe historici reagovat a vyvolat diskusi, kde lze prezentovat odlišné pohledy na zkoumanou problematiku, je taková výměna názorů pro historii velice přínosná. Časopis PP rovněž publikuje recenze. Četnost jejich publikací se liší a není pravidlem, že jsou publikovány v každém čísle. Recenze tvoří základní obsah časopisu. Počet recenzí se pohybuje v rozmezí mezi jedna až tři na číslo a ve sledovaném období jsem jich napočítal celkem 26.

Přestože v první dekádě převažovalo v historickém bádání hospodářskopolitické zaměření, nelze z přehledu říci, že by bylo možné identifikovat vliv komunistické strany na publikovaná témata. Je však zajímavé, že dvacáté století je poněkud pozapomenuto. Marxističtí autoři nevěnovali větší pozornost dvacátému století, neboť by to vyžadovalo konfrontaci se samotnou komunistickou stranou. Taková konfrontace by mohla PP poškodit a zpolitizovat. Pro časopis bylo důležité, aby zůstal vědecký a nestal se politickým. Rozšíření redakční rady v roce 1958 nemělo vážný dopad na strukturu časopisu a zaměření publikovaných studií. Z hlediska sledovaných cílů zakladatelů, nashromážděná data ukázala, že všech nebylo zcela dosaženo. V padesátých letech převládala hospodářskopolitická témata a to se významně projevovalo i v publikovaných studiích. Témata marxistických historiků jsou v příspěvcích významně zastoupena ze dvou důvodů. Prvním je primární zájem o společenskou změnu s

---

⁹⁵ Coles, Paul, A Note on the Arrest of Pre-Capitalism in Italy, *Past and Present* 2, 1952, s. 51 - 54

⁹⁶ Hilton, R. H., Capitalism- What's in a Name?, *Past and Present* 1, 1952, s. 32 - 43

⁹⁷ Kiernan, V, Hill, Christopher, *Puritans and the Poor*, *Past and Present* 3, 1953, s. 45 - 54

⁹⁸ Hill, Christopher, *Puritans and the Poor*, *Past and Present* 2, 1952, s. 32 - 50

⁹⁹ Pennington, D., Mannig, B., *Communications*, *Past and Present* 6, 1954, s. 85 - 91

¹⁰⁰ Manning, B., *The Long Parliament and the English Revolution*, *Past and Present* 5, 1954, s. 71 - 76

důrazem marxistických historiků na přechod od feudalismu ke kapitalismu, revoluce, rolnické vzpoury, utváření tříd a třídního uvědomění a průmyslovou revoluci. To lze doložit významným zastoupením období raného novověku (41 %) a středověku (24 %). Druhým je fakt, že v prvních letech časopisu převažovaly příspěvky od marxistických autorů v důsledku nepříznivé politické a společenské atmosféry. Tento trend se postupně měnil a zvrát nastal v roce 1958 s příchodem nových členů redakční rady. Cíle časopisu postihnout společenskou změnu bylo dosaženo a lze rovněž říci, že časopis reflektoval trendy v historiografickém bádání. Vedle hlavního poslání postihnout společenskou změnu, bylo dalším cílem obsáhnout historii z různých částí světa a publikovat studie od neanglicky mluvících autorů. Kvantifikovaná data naznačují, že těchto cílů nebylo uspokojivě dosaženo. Evropský region je zastoupen 86 % a daleko za Evropou je Asie s 6 %. Z toho je zřejmé, že zájem autorů o Evropský kontinent významně převládal, čemuž rovněž odpovídalo zastoupení anglicky mluvících autorů, které činilo 84 %.

Profil Past and Present v letech 1990 až 1999

Druhé sledované období se liší především tím, že časopis vycházel již čtyřikrát ročně. Tato četnost publikací se považuje u tohoto typu periodik za nejlepší a časopis si ji udržel dodnes. S počtem ročních publikací se rovněž zvýšil počet stránek časopisu z původních sto v prvních deseti letech na číslo kolem 200 až 260 stránek. Studie jsou v tomto období delší a jejich délka se pohybuje nejčastěji mezi 30 až padesáti stranami. Dalšími odlišujícími prvky jsou mnohem frekventovanější používání tabulek, map a ilustrací a rozsah poznámkového aparátu. Poznámky se již nepoužívají na konci textu, nýbrž pod čarou a značně se zvětšil jejich rozsah. V porovnání s prvním desetiletím, kdy bylo předmětem profilu dvacet čísel časopisu, bude nyní tento počet dvojnásobný. Časový odstup sledovaných období je téměř třicet let a za tu dobu se i historiografické bádání posunulo od výhradního zájmu o hospodářskopolitická témata přes sociální historii ke kulturní. Sociální historie, která byla v popředí v šedesátých letech, byla v sedmdesátých letech postupně nahrazována zvyšujícím se zájmem o kulturní historii, což byl výsledek nespokojenosti se sociální historií i s marxistickým přístupem k okrajovým sociálním skupinám a jejich malý zájem o každodenní život po materiální a emocionální stránce. S rozvojem kulturní historie se zvýšil zájem o náboženství a o genderová témata. Dalším důsledkem odklonu od sociálně vědních přístupů a politických dějin, byly námitky, že makrohistorické koncepce nepostihují lidský rozměr procesu společenské změny, což vedlo k přesunu zájmu k mikrohistorickému výzkumu.¹⁰¹ Tento výzkum je však nutno provádět v rámci celospolečenského kontextu, a proto s tímto přístupem souvisí i zvýšený zájem o historickou antropologii a symbolické projevy kultury.

Tematické zaměření studií

Prvnímu sledovanému období dominovala hospodářskopolitická témata, která byla v druhém období vystřídána tématy sociokulturními, jež jsou zastoupena 61 %. Za nimi následují témata politická s 26 % a nejméně zastoupená jsou hospodářskopolitická s 13 %.

Sociokulturní témata

I v tomto případě se badatelský zájem nejvíce soustřeďuje na období raného novověku. Mezi další významně zastoupená období patří devatenácté století a středověk. Ve velkém množství studií v této kategorii se frekventovaně vyskytuje problematika náboženství

---

¹⁰¹ Iggers, Georg G., Dějepisectví ve 20 století, Praha, 2002, s. 95 - 97

v procesu společenské změny, rodina, problematika identity a formování národní jednoty, otroctví, právo a trest a vzdělávání. Významně se prosazuje kulturní historie a mikrohistorie. Badatelé se snaží postihnout zkoumanou problematiku prostřednictvím kulturních projevů a mikrohistorických studií zaměřených na výzkum konkrétní sociální skupiny s důrazem na prožitky a zkušenosti. Značná část publikovaných studií se zabývá náboženstvím, jehož prostřednictvím badatelé sledují změny ve struktuře společnosti a její vývoj jak ze sociálního, tak z kulturního hlediska. Jako příklad lze uvést studium společenské změny s důrazem na strukturu společnosti po reformaci a konfesním rozdělení,¹⁰² projevy reformace ve folklóru, poreformní proces emancipace židů s důrazem na vztah k národu a novým hodnotám,¹⁰³ jež společnost začala vyznávat, a také problematice konverze ke křesťanství v nových kulturách a v misionářských komunitách.¹⁰⁴ V antickém období autoři věnují pozornost obětním rituálům pohanů a jejich společenské funkci a vývoji vztahů s křesťany s důrazem na příčiny intolerance, která se objevila ve čtvrtém století. Badatelé rovněž soustřeďují pozornost na ženy a náboženství. Vedle zkoumání společenské funkce specificky ženských náboženských rituálů je středem jejich zájmu fenomén čarodějnictví.¹⁰⁵ Zkoumají jeho společenské funkce a příčiny, lidové postoje a jakou roli sehrávaly ženy jako svědkyně v těchto procesech.¹⁰⁶ Ženám se autoři věnují i v dalších kontextech. Badatelský zájem autorů se zaměřuje na vývoj postavení ženy v důsledku společenských změn vyvolaných nejen rozvojem průmyslové revoluce a kapitalismu, ale také například morovou epidemií. Zkoumají dopady těchto změn na různých úrovních, od studia proměn chápání genderové problematiky, přes postavení ženy v práci a rodině, až po specificky ženské prožívání těhotenství a vztahy s muži. Jako příklad lze uvést problematiku ženy v domácnosti v prostředí dělnické třídy. Autoři se

---

¹⁰² Benedict, Philip, Faith, Fortune and Social Structure in Seventeenth-Century Montpellier, *Past and Present* 152, 1996, s. 46 - 78

¹⁰³ Schechter, Ronald, Translating the "Marseillaise": Biblical Republicanism and the Emancipation of Jews in Revolutionary France, *Past and Present* 143, 1994, s. 108 - 135

¹⁰⁴ Willis, Justin, The Nature of a Mission Community: The Universities' Mission to Central Africa in Bonde, *Past and Present* 140, 1993, s. 127 – 154, autor ve svém článku zkoumá mechanismy konverze, struktury a hierarchie misionářské komunity, a to jakým způsobem jedna konkrétní mise využila lokálních forem závislosti a klientelismu ve svůj prospěch při vytváření misionářské komunity.

¹⁰⁵ Cressy, David, Purification, Thanksgiving and the Churking of Women in Post-Reformation England, *Past and Present* 141, 1993, s. 106 – 146

¹⁰⁶ Holmes, Clive, Witnesses and Witches, *Past and Present* 140, 1993, s. 45 – 78; Skarya, Ajay, Women, Witchcraft and Gratuitous Violence in Colonial Western India, *Past and Present* 155, 1997, s. 109 – 141; Gregory, Annabel, Witchcraft, Politics and "Good Neighbourhood" in Early Seventeenth-Century Rye, *Past and Present* 133, 1991, s. 31 - 66

nespokojují s názory, že přechod od placené práce k neplacené práci v domácnosti byl výsledkem útlaku ze strany mužů a snaží se poukázat na fakt, že na tomto procesu se rovněž podílely ženy samy. Postavení žen nebylo jen historicky determinováno, ale ony samy se podílely na svém postavení.¹⁰⁷ Dále autoři studují vliv ekonomických a kulturních podmínek na problematiku těhotenství, tajné porody a infanticidu.¹⁰⁸ Genderové problematice se autoři věnují i v kontextu otroctví, kde soustřeďují pozornost na změny v manuální práci v důsledku změn produkce komodit a roli otroctví ve změnách výrobních procesů.

Mezi další frekventované téma patří rodina. Autoři zkoumají vliv společenských změn na rodinu z různých hledisek. Sledují koncepty rodiny a domácností v raném novověku, institut odděleného života manželů, význam vlastnictví půdy na soudržnost rolnické rodiny a trh s pozemky. Soustřeďují se rovněž na vyšší vrstvy společnosti a proměny společenského pohledu na aristokracii, který měl za následek změny ve vzdělávání dětí aristokracie.¹⁰⁹

Ve studiích, které byly zařazeny do sociokulturní kategorie, se významně prosazuje kulturní historie a mikrohistorie, a proto svým zaměřením pokrývají širokou škálu témat s důrazem na kulturní symboliku. Lze mezi nimi nalézt problematiku historie čtení, orální tradice, gramotnosti a komunikace. Autoři se například soustřeďují na projevy sociální struktury na festivalech, na rituály a uctívání v kultuře rolnictva, anebo na to, jaký vliv měly společensko-hospodářské podmínky ve městě na stanovení svatebního dne.¹¹⁰ Nechybí ani problematika dětí a mladistvé delikvence. Autoři se zabývají společenskou problematikou znásilňování žen v průběhu války a dětí z nich počatých nebo, z kulturního hlediska, dětem středověku, kde se snaží postihnout výhradně dětské aspekty kultury.

---

¹⁰⁷ Bourke, Joanna, *Housewifery in Working-Class England 1860-1914*, *Past and Present* 143, 1994, s. 167 - 197

¹⁰⁸ Gowing, Laura, *Secret Births and Infanticide in Seventeenth-Century England*, *Past and Present* 156, 1997, s. 87 - 115; Rublack, Ulrika, *Pregnancy, Childbirth and the Female Body in Early Modern Germany*, *Past and Present* 150, 1996, s. 84 - 110

¹⁰⁹ Tadmor, Naomi, *The Concept of the Household-Family in Eighteenth-Century England*, *Past and Present* 151, 1996, s. 111 - 140; MacHardy, Karin J., *Cultural Capital, Family Strategies and Noble Identity in Early Modern Habsburg Austria 1579-1620*, *Past and Present* 163, 1999, s. 36 - 76; Whittle, Jane, *Individualism and the Family-Land Bond: A Reassessment of Land Transfer Patterns among the English Peasantry c. 1270-1580*, *Past and Present* 160, 1998, s. 25 - 63; Anderson, Olive, *State, Civil Society and Separation in Victorian Marriage*, *Past and Present* 163, 1999, s. 161 - 201

¹¹⁰ Reay, Berry, *The Context and Meaning of Popular Literacy*, *Past and Present* 131, 1991, s. 89 - 129; Jardine, Lisa, Grafton, Anthony, *"Studied for Action": How Gabriel Harvey Read His Livy*, *Past and Present* 129, 1990, s. 30 - 78; Sugget, Richard, *Festivals and Social Structure in Early Modern Wales*, *Past and Present* 152, 1996, s. 79 - 112; Reid, Douglas A., *Weddings, Weekdays, Work and Leisure in Urban England 1791-1911: The Decline of Saint Monday*, *Past and Present* 153, 1996, s. 135 - 163

Politická témata

Ukazuje se, že raný novověk byl středem zájmu i autorů, jejichž studie se zabývají politickou tematikou, a i v tomto případě je toto období nejvíce zastoupeno. Vedle raného novověku je významně zastoupeno ještě dvacáté a devatenácté století. Naproti tomu období starověku a středověku se věnuje nepatrná část článků. Mezi frekventovaná témata patří válka, armáda a násilí, role náboženství v politice, politika v kontextu revolucí, participace v politice a formování veřejné sféry. I v této kategorii se část autorů zabývá náboženstvím a jeho rolí v kontextu společenské změny. Soustřeďují se na náboženství v meziválečném období, vliv duchovních v politice a konverzem. Jako příklad lze uvést katolický intelektuální a politický proud, který vznikl v meziválečném období. Autor ve vybraném regionu zkoumá ideje tohoto hnutí, které odmítalo hodnoty parlamentární liberální demokracie a přicházelo s novým katolickým politickým a sociálním řádem. Dále zkoumají roli duchovních při šíření ideologií a jejich vliv na volby prostřednictvím náboženských shromáždění a kázání.¹¹¹

Při studiu revolucí se zájem badatelů zaměřuje na změny vnímání a pohledu Evropy na svět v důsledku revolucí a na vztah mezi epidemií a revolucí. Mezi zkoumanými obdobími nalezneme například revoluční období napoleonských válek, kde je kladen důraz na vzájemný vztah představ o Evropě a zkušeností z tohoto období nebo studii o vlivu epidemií na urychlení revoluce. Vedle zájmu o velké události se autoři rovněž věnují jednotlivým politickým osobnostem.¹¹²

V devatenáctém století Evropa rozšiřovala svůj politickomocenský vliv prostřednictvím svých kolonií. Autoři se zaměřují na revolty v koloniích a mocenské prosazování nadvlády kolonizátorů, které vyústily v násilí a masakry obyvatelstva, které se jim vzepřelo.

Ve dvacátém století se autoři vedle mobilizace a používání koní v armádě zaměřují na násilí páchané na nevinných lidech. Soustřeďují přitom své bádání na situaci a prožívání vojáků,

---

¹¹¹ Conway, Martin, *Building the Christian City: Catholics and Politics in Inter-War Francophone Belgium*, Past and Present 128, 1990, s. 117 – 151; Clark, Christopher, *The Limits of the Confessional State: Conversions to Judaism in Prussia 1814-1843*, Past and Present 147, 1995, s. 159 – 179; Cragoe, Matthew, *Conscience or Coercion? Clerical Influence at the General Election of 1868 in Wales*, Past and Present 149, 1995, s. 140 – 169; McBride, I. R., *'When Ulster Joined Ireland': Anti-Popery, Presbyterian Radicalism and Irish Republicanism in the 1790s*, Past and Present 157, 1997, s. 63 - 93

¹¹² Woolf, Stuart, *The Construction of a European World-View in the Revolutionary-Napoleonic Years*, Past and Present 137, 1992, s. 72 – 101; Gould, Eliga H., *American Independence and Britain's Counter-Revolution*, Past and Present, 154, 1997, s. 107-141; Phoofolo, Pule, *Epidemics and Revolutions: The Rinderpest Epidemic in Late Nineteenth-Century Southern Africa*, Past and Present, 138, 1993, s. 112-143; English, Richard, *"The Inborn Hate of Things English": Ernie O'Malley and the Irish Revolution 1916-1923*, Past and Present, 151, 1996, s. 174-199

kterí násilí páchali.¹¹³ Další témata se zabývají kulturní symbolikou v politickém kontextu s důrazem na ceremoniály a rituály ve volební kampani, nebo emancipaci vizuálního umění od politiky.

Hospodářskopolitická témata

V devadesátých letech se publikované studie v časopisu PP nevěnují hospodářskopolitickému tématu jako stěžejnímu, a proto má toto téma v přehledu nejmenší zastoupení. Stejně jako u předchozích témat je největší zájem autorů věnován ranému novověku. Toto období bohaté na historické události poskytuje badatelům širokou škálu jak sociokulturních, tak politických i hospodářskopolitických témat.

V raném novověku až po dvacáté století se zájem badatelů soustřeďuje na mnoho aspektů hospodářskopolitických změn. Zkoumají problematiku zemědělství v kontextu hospodářském i politickém. V politickém kontextu se zabývají vztahem revoluční politiky k zemědělství a legislativy v souvislosti s distribucí pozemků, a v hospodářském zkoumají význam a vztah malých zemědělských farem a industrializace.¹¹⁴ Dalšími významnými aspekty procesu společenské změny v tomto období byly krize a revolty. Autoři zkoumají význam hospodářských změn v procesu radikalizace v politice a sociální nespravedlnosti a krize aristokracie.¹¹⁵ V koloniích studují politiku a důsledky hospodářskopolitických zásahů kolonizátorů na lokální ekonomiky.¹¹⁶ Ve dvacátém století je předmětem zájmu konflikt

---

¹¹³ Mukherjee, Rudrangshu, "Satan Let Loose upon Earth": The Kanpur Massacres in India in the Revolt of 1857, Past and Present, 128, 1990, s. 92-116; Figes, Orlando, The Red Army and Mass Mobilization during the Russian Civil War 1918-1920, Past and Present, 129, 1990, s. 168-211; Sayer, Derek, British Reaction to the Amritsar Massacre 1919-1920, Past and Present, 131, 1991, s. 130-164; Mazower, Mark, Military Violence and National Socialist Values: The Wehrmacht in Greece 1941-1944, Past & Present, 134, 1992, s. 129-158

¹¹⁴ Jones, P. M., The "Agrarian Law": Schemes for Land Redistribution during the French Revolution, Past and Present, 133, 1991, s. 96-133; Winstanley, Michael, Industrialization and the Small Farm: Family and Household Economy in Nineteenth-Century Lancashire, Past and Present, 152, 1996, s. 157-195; Subrahmanyam, Sanjay, Rural Industry and Commercial Agriculture in Late Seventeenth-Century South-Eastern India, Past and Present, 126, 1990, s. 76-114; Livesey, James, Agrarian Ideology and Commercial Republicanism in the French Revolution, Past and Present, 157, 1997, s. 94-121

¹¹⁵ Schultz, Ronald, The Small-Producer Tradition and the Moral Origins of Artisan Radicalism in Philadelphia 1720-1810 Past and Present, 127, 1990, s. 84-116; Gross, Jean-Pierre, Progressive Taxation and Social Justice in Eighteenth-Century France, Past & Present, 140, 1993, s. 79-126,

¹¹⁶ Andrien, Kenneth J., Economic Crisis, Taxes and the Quito Insurrection of 1765, Past and Present, 129, 1990, s. 104-131; Patch, Robert W., Imperial Politics and Local Economy in Colonial Central America 1670-1770, Past and Present, 143, 1994, s. 77-107

zájmů nacistické politiky a ideologie s ekonomickými válečnými potřebami, flexibilní výroba v koncentračním táboře a význam výstavby železnice v kontextu první světové války.¹¹⁷

Středověk je studován v kontextu přechodu od feudalismu ke kapitalismu, hospodářských krizí a epidemií chorob. Autoři zkoumají tyto procesy a jejich příčiny, které vedly ke společenským změnám.¹¹⁸ Jediný článek, který spadá do kategorie dlouhého období, se zabývá vývojem zemědělství v průběhu šesti set let.

Geografické rozpětí, časová období a autoři

Geografické rozpětí

Kvantifikovaná data geografického pokrytí publikovaných studií v prvním desetiletí ukázala značnou převahu Evropského kontinentu nad ostatními oblastmi a to, že cíl časopisu obsáhnout celý svět nebyl zcela naplněn. Stejným způsobem využiji kvantifikace i v tomto profilu. Hlavní kategorie jsou: Evropa, Amerika (USA, Severní Amerika), Latinská Amerika, Asie, Afrika a Střední východ. Po rozřazení do těchto hlavních geografických oblastí, jsou studie podle svého zaměření rozděleny do jednotlivých zemí.¹¹⁹ Do tohoto přehledu se nezapočítávají články v oddílu „debate“ ani recenze, avšak započítává se pět metodologických článků. I tomuto období výrazně dominuje Evropský kontinent s 83 %, přičemž druhou významněji zastoupenou oblastí je opět Asie se 7 %, dále následuje Afrika a Amerika se 3 % a nejméně zastoupená je Latinská Amerika a Střední východ se 2 %. Podobně nerovnoměrné rozložení lze sledovat i v rámci Evropy, kde výrazně převažuje orientace autorů na Anglii a Irsko s 94 články (67 %), Francie je zastoupena šestnáctkrát (11%), Německo desetkrát (7%), Itálie osmkrát (6 %), Řecko dvakrát (1 %), Španělsko jednou a Římská říše sedmkrát (5 %). Je zajímavé, že ani v tomto období se nevěnuje příliš pozornosti zemím bývalého sovětského bloku, které nejsou vůbec zastoupeny, a Rusko se vyskytuje

---

¹¹⁷ Stevenson, David, War by Timetable? The Railway Race before 1914, Past and Present, 162, 1999, s. 163-194; Michael, Thad Allen, Flexible Production in Ravensbrück Concentration Camp, Past and Present, 165, 1999, s. 182-217; Herbert, Ulrich, Labour and Extermination: Economic Interest and the Primacy of Weltanschauung in National Socialism, Past and Present, 138, 1993, s. 144-195

¹¹⁸ Epstein, S. R., Cities, Regions and the Late Medieval Crisis: Sicily and Tuscany Compared, Past and Present, 130, 1991, s. 3-50; Fleming, Robin, Rural Elites and Urban Communities in Late-Saxon England, Past and Present, 141, 1993, s. 3-37; Ambler, John, Lordship and Peasant Consumerism in the Milling Industry of Early Fourteenth-Century England and John Langdon, Past and Present, 145, 1994, s. 3-46

¹¹⁹ Vzhledem k tomu, že nebylo možné rozdělit všechny studie podle jednotlivých zemí, zahrnuje toto rozdělení pouze jejich větší část, tj. 72 %.

pouze ve dvou studiích. Z hlediska mimoevropských oblastí je nejvíce zastoupena Asie, kde největší zájem autorů směřuje do Indie, které se věnuje dvanáct ze šestnácti studií.

Časová období

Vedle geografického pokrytí témat byly studie rovněž rozřazeny podle časových období do následujících kategorií: starověk, středověk, raný novověk, devatenácté století, dvacáté století a dlouhé období. Přestože se v druhém období výrazně prosazují sociokulturní témata, stále je nejfrekventovaněji zastoupeno období raného novověku se 41 %. Následuje devatenácté století s 21 % a středověk s 18 %. Již méně je zastoupeno dvacáté století s 12 % a starověk s 5 %. Nejméně studií se věnuje dlouhému období (3 %).

Autoři

Dalším významným kritériem je zastoupení anglicky a neanglicky mluvících autorů publikovaných článků. Pro zakladatele časopisu bylo důležité získat příspěvky od neanglicky mluvících autorů. Kvantifikovaná data ukazují, zdali se tento záměr podařilo realizovat ve druhém sledovaném období. V devadesátých letech stále převažovali anglicky mluvící autoři s 91 %. Z toho 32 % autorů bylo z USA, jejichž podíl se oproti prvnímu sledovanému období výrazně zvýšil.¹²⁰ Z 9 % neanglicky mluvících autorů náleží evropským 5 % a mimoevropským 4 %, přičemž nejvíce mimoevropských autorů je z Indie. Procentuální zastoupení autorek z celkového počtu příspěvků v tomto období odpovídá 19 % a je trojnásobné v porovnání s předchozím obdobím. Již na první pohled tato data ukazují významně převažující zastoupení anglicky mluvících autorů, jež je oproti předchozímu sledovanému období ještě výraznější. Stejně tak je tomu v geografickém zastoupení mimoevropských oblastí, které nezaznamenalo v porovnání s předchozím sledovaným obdobím výraznou změnu.

Diskuse, recenze, stanoviska

V druhém období se oddíl „communications“ nazývá „debate“, avšak plní stále stejnou funkci. Redakční rada umožňuje badatelům, aby reagovali na publikované studie a umožnili

---

¹²⁰ V prvním období to byla 3% procenta.

tak odbornou diskusi o důležitých a kontroverzních tématech. Články v tomto oddílu lze nalézt v sedmnácti ze čtyřiceti čísel časopisu s jejich celkovým počtem 18. Například v *Past and Present* 113 (1991) Lawrence Stone publikoval krátký článek na téma nebezpečí postmodernismu, jmenovitě strukturalismu, lingvistiky, kulturní antropologie a nového historicismu. Na tento článek reagovali v *Past and Present* 133 (1991) Patrick Joyce and Catriona Kelly, kteří vyvolali další reakci v čísle 135 (1992), kde Lawrence odpovídá a další reakci přidává Gabrielle M. Spiegel. Podobnou debatu na téma dilema populární historie lze najít v čísle 141 (1993). Časopisu PP se daří kontinuálně od svého začátku oddíl „debate“ udržovat a stále se, i když ne se stejnou pravidelností, vyskytují témata, která v odborných kruzích vyvolají prospěšnou výměnu názorů.

Další kategorií jsou recenze. Od samého počátku recenze netvořily významnou obsahovou náplň časopisu PP. V prvním desetiletí bylo publikováno 26 recenzí ve dvaceti číslech časopisu. Ve druhém období jich bylo ještě méně. Ve čtyřiceti číslech bylo publikováno pouze dvanáct recenzí. Takto malý počet publikovaných recenzí je jednou z charakteristik, která PP odlišuje od ostatních podobných periodik. Na dotaz, zdali je publikování omezeného počtu recenzí vědomím záměrem časopisu, mi členka redakční rady Anna Bayman odpověděla, že si není vědoma vědomého záměru omezovat počet publikovaných recenzí.¹²¹

V devadesátých letech se v historiografickém bádání prosazovala kulturní historie a mikrohistorický výzkum zaměřený na studium prožívání lidí. Těžiště studia společenské změny se tak postupně přesouvalo od makrohistorických koncepcí k mikrohistorickým s důrazem na prožívání konkrétních lidí. Pozornost badatelů se začala obracet k postižení společenské změny v konkrétní oblasti s konkrétními lidmi, která se rovněž manifestovala prostřednictvím projevů kultury a jejích symbolů. V důsledku rozšíření feministických hnutí a zvýšeného zájmu o genderovou problematiku se začala větší pozornost upínat k nejen mezi-genderovým vztahům, ale také k ženám; žena jako matka a manželka, žena jako řeholnice i příslušnice dělnické třídy a žena jako aktivní jedinec spoluutvářející svou společenskou pozici. Náboženství prostupuje mnoho oblastí života společnosti, je na něj proto kladen důraz nejen v socioekonomickém kontextu, ale i v hospodářskopolitickém. Studie v *Past and Present* v

---

¹²¹ Osobní emailová korespondence, 24. dubna, 2013

devadesátých letech tyto změny reflektují, což potvrzuje nejen dominantní zastoupení sociokulturních témat (61 %), ale také pozornost věnovaná náboženství, rodině a ženám.

Komparace profilů- závěr

Při porovnání profilu prvního desetiletí časopisu s obdobím devadesátých let lze nalézt jak jisté shody a kontinuitu, tak i neshody, jež jsou odrazem vývoje v historiografickém bádání. Časopis si zachovává kontinuitu v grafické úpravě, která zůstala prakticky beze změny a stejně tak ve své struktuře po obsahové stránce. Těžiště obsahu časopisu vždy leželo v publikovaných studiích. V prvním profilu je zahrnuto dvacet čísel časopisu, ve druhém, z důvodu jeho rozšíření, již čtyřicet. Další obsahově významnou část tvoří články v oddílu *diskuse*, která slouží k reakcím na již publikované studie. Z hlediska poměru článků k počtu čísel časopisu ve sledovaných obdobích jsou oba profily srovnatelné.¹²²

Jednou z charakteristik, kterou se *Past and Present* odlišuje od ostatních periodik je publikování omezeného počtu recenzí. Recenze nikdy netvořily významnou obsahovou část časopisu a při srovnání lze dokonce zaznamenat jejich významný pokles. Zatímco v prvním období jich bylo publikováno 26 ve dvaceti číslech, ve druhém období již jen 12 ve čtyřiceti číslech. Tato čísla zřetelně vypovídají o tom, že recenze nepatří do jádra časopisu a mnohem větší důraz je kladen na publikované studie a články v oddílu *diskuse*.

Studie byly rozřazeny podle kritérií, z nichž je nejvýznamnější jejich tematické zaměření. Prvnímu období dominovala hospodářskopolitická témata s 52 %, což odpovídá převládající tendenci v historiografickém bádání v padesátých letech. Sociokulturní téma bylo zastoupeno téměř třetinou příspěvků (29 %), což indikuje zvyšující se zájem o sociální historii. Politická témata s 19 % byla zastoupena nejméně. V sedmdesátých a osmdesátých letech byly tradiční marxismus i sociální přístupy kritizovány za to, že se zabíraly anonymními procesy a strukturami bez lidí s jejich zkušenostmi a prožíváním. To vedlo k postupnému opouštění makrohistorických koncepcí založených na ekonomické základně a k příklonu k úžeji zaměřeným a kulturně orientovaným studiím. Co však v bádání přetrvalo, byl přístup zdola. Ve druhém sledovaném období byl tento vývoj reflektován zvýšeným počtem publikovaných příspěvků se sociokulturním zaměřením, které s 61 % dominovalo celému období. Objevovala se nová témata, mezi nimiž lze zaznamenat zvýšený zájem o rodinu a její vývoj, o genderovou problematiku a o ženy. K frekventovaným tématům patřilo rovněž náboženství v kontextu jak sociálním, tak hospodářskopolitickém. V prvním období se náboženství také vyskytovalo, avšak ve druhém se s ním setkáváme častěji, v důsledku

---

¹²² Tabulka č. 4, příloha, s. 52

širšího zájmu o sociokulturní problematiku, který se mimo jiné projevoval v zaměření na rituály, uctívání a kulturní symboliku. Větší pozornost věnovaná kultuře vedla ke zvýšenému zájmu o historickou antropologii a kulturní symboliku, jež lze v příspěvcích identifikovat. Tím se PP vzdálil marxistickým přístupům a začal odrážet obecné trendy ve vývoji historiografie. Tento vývoj vedl ke sníženému zájmu o hospodářskopolitická témata, jejichž zastoupení ve druhém období tvořilo jen 13 %. Naopak větší zájem o roli náboženství v politickém kontextu vedl ke zvýšenému zastoupení politických témat (26 %).

Z hlediska časového období, kterému se publikované studie nejvíce věnovaly, je zajímavá naprostá převaha raného novověku, který představuje období od 16. do 18. století a převažoval u obou přehledů nejen z celkového pohledu, kde byl raný novověk zastoupen u obou stejně 41 %, ale také z pohledu jednotlivých témat. Jak u hospodářskopolitických a politických, tak u sociokulturních témat ve všech případech převládal raný novověk. Pořadí dalších období se již lišilo. Pohled na procentuální vyjádření zastoupení jednotlivých období v tabulce č. 1 ukazuje klesající zájem o středověk, který se začal obracet k devatenáctému století, avšak tato změna nebyla dramatická. Větší posun nastal v poklesu zájmu o starověk a ve zvýšeném zájmu o dvacáté století.¹²³

Dalším kritériem byl geografický záběr. Přáním zakladatelů časopisu bylo nabídnout čtenáři historii celého světa. Toto přání v sobě v jistém smyslu zahrnovalo přání dvě. Prvním bylo pokrýt v publikovaných studiích mimoevropské oblasti a druhým bylo získat příspěvky od zahraničních autorů. Nashromážděná data vypovídají o značné shodě a kontinuitě ve vývoji časopisu, která se však neslučuje s přáním zakladatelů časopisu. V obou sledovaných obdobích výrazně převažovalo zastoupení Evropy a až daleko za ní byla zastoupena, o něco významněji než ostatní kontinenty, Asie. Východní Evropa, včetně Ruska, je zastoupena minimálně.¹²⁴ Do roku 1989 byli badatelé ve východní Evropě izolováni, historické bádání bylo poplatné politickému režimu a podléhalo cenzuře. Přestože častým tématem byly revoluce, jednalo se o revoluce ve Francii a Anglii, revoluci v Rusku se nevěnuje pozornost. V prvním období byly zastoupené české země ve čtyřech studiích, Polsko s Ruskem v jedné a výhradně Rusku se věnovala pouze jedna studie. Ani po zhroucení sovětského bloku nedošlo ke změně a ve druhém období bylo Rusko zastoupeno pouze dvěma studii. V tomto

---

¹²³ Tabulka č. 1, příloha, s. 51

¹²⁴ Tabulka č. 2, příloha, s. 51

smyslu jsem v období po roce 1989 a po rozpadu sovětského bloku nezaznamenal žádnou změnu. Před rokem 1989 byly státy východního bloku diktaturami, ve kterých spadalo historické bádání pod kontrolu státu. Nejdůsledněji bylo kontrolováno historické bádání spojené s politikou a s potřebami režimu, přičemž větší svobodu měli historici při bádání v oblastech mimo zájem strany, například studie starověku a středověku.¹²⁵ Historici tak neměli možnost reagovat adekvátně na vývoj historiografie v západní Evropě. Situace však nebyla ve všech státech stejná. V osmdesátých letech například přední polští kulturní a sociální historici přispívali svými studiemi do časopisu *Annales*.¹²⁶

Podobná situace panuje u zastoupení anglických a zahraničních autorů. Podíl anglicky píšících autorů do značné míry odpovídal podílu geografického rozložení.¹²⁷ Z pohledu příspěvků zahraničních autorů se situace ve druhém období ještě zhoršila. Byli zastoupeni pouze devíti procenty, přičemž z toho neevropští autoři jen čtyřmi. Z hlediska zastoupení autorek se situace zlepšila a ve druhém sledovaném období byl jejich počet trojnásobně vyšší, což odráželo zvyšující důraz na gender a feminismus nejen ve vědě, ale ve společnosti vůbec.

Srovnám-li vlastní výzkum zaměřený na období let 1952-1961 a 1990-1999 s poznatky Jacques Le Goffa, který hodnotil období let 1952-1982,¹²⁸ mohu doložit kontinuitu časopisu v několika oblastech. Nejvíce zastoupené období je raný novověk, rozdíl je však ve větším zastoupení dvacátého století v letech 1990 – 1999. Z hlediska geografického záběru bylo nejvíce pozornosti věnováno Evropě a obzvláště britským ostrovům. Souhlasí rovněž malý počet přispívajících zahraničních autorů. Le Goff napočítal 28 zahraničních autorů za období 24 let. Časopis se v tomto ohledu vyznačuje kontinuitou, která se však neslučuje s původními záměry zakladatelů časopisu. Překvapivé je, že v pravidelném tématu revolucí převažovaly ty ve Francii a Anglii, kdežto revoluci v Rusku bylo věnováno jen velmi málo pozornosti.

Časopis *Past and Present* je časopisem společenské změny, která je jeho ústředním tématem od jeho vzniku dodnes. Namísto role státu a jeho institucí, významných historických událostí a osobností charakteristických pro klasický historismus, klade časopis důraz na sociální

---

¹²⁵ Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20 století*, Praha, 2002, s. 79

¹²⁶ Tamtéž, s. 63

¹²⁷ Tabulka č. 3, s. 51

¹²⁸ Le Goff, Jacques, *Past and Present: Later History, Past and Present* 100, 1983, s. 14 – 28

historii a sociální změnu. V souladu s vývojem v historickém bádání, studií vycházejících z marxistických východisek významně ubylo, a větší důraz je kladen na kulturní historii a mikrohistorický výzkum. Vždy jsou v popředí společenské procesy, které jsou zkoumány z různých přístupů převažujících v dané době. Jedním z dalších záměrů zakladatelů časopisu bylo jeho zpřístupnění ne odborným čtenářům vystříháním se příliš technického jazyka. Otázkou je, jestli to vůbec bylo možné. Studie publikované v časopisu PP vždy musely splňovat přísná kritéria a z přehledu autorů vyplívá, že většina z nich získala vysoké akademické pozice. Intelektuál ze své podstaty nemůže uvažovat stejně jako nevzdělaný člověk a tomu odpovídají i jeho vyjadřovací prostředky. Jednalo se zřejmě o proklamaci v duchu marxistických představ padesátých let.

Seznam literatury

Prameny

Past and Present, číslo 1 až 20, 1952 – 1962, čísla 126 až 165, 1989 – 1990

Past and Present, *Information for authors*, 2013, Oxford journals[online], dostupné na http://www.oxfordjournals.org/our_journals/past/for_authors/index.html, ke dni 3. května 2013

Hill, Christopher, Hilton, R. H., Hobsbawm, E. J., *Origins and early years*, Past and Present 100, 1983, s. 3 – 14

Hobsbawm, Eric, *How to Change the World: Reflections on Marx and Marxism*, Yale University Press, 2011

Marx, Karel, Engels, Bedřich, *Manifest Komunistické strany*, SNP Praha, 1972

Marx, Karel, *Ekonomicko-filosofické rukopisy z roku 1844*, SNP Praha, 1961

Samuel, Rafael, *British Marxist Historians 1880 – 1980 Part One*, New Left Review 1/120, s. 1980, s. 21 – 96

Hobsbawm, Eric, Marxistická historiografie dnes, přeložila Linda Petříková, 2007, s. 3 – 5, VULGO [online], dostupné na <http://vulgo.org/index.php?view=article&catid=75:le-monde-diplomatique&id=719:marxisticka-historiografie-dnes&format=pdf>, ke dni 30. května 2013

Marx, Karel, *Kapitál*, přeložil dr. Theodor Šmeral, Státní nakladatelství politické literatury, Praha, 1954, přístupné online <http://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1867/kapital/index.htm>, ke dni 25. května 2013

Roper, Lyndal and Wickham, Chris, *Past and Present after Fifty Years*, Past and Present 176, 2002, s. 3 - 6

Literatura

Iggers, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století*, Praha, Nakladatelství Lidové Noviny, 2002

Anderson, Perry, *Consideration on Western Marxism*, vyd. NLB, London, 1976

Hroch, *Komparativní metoda v marxistické historiografii*, Československý časopis historický, 1972, roč. 20, s. 639

Kaye, Harvey J., *The British Marxist Historians*, vyd. Polity Press, Cambridge, 1984

Le Goff, Jacques, *Past and Present Later History*, Past and Present 100, 1983

Schulz, Milan, Komparativní přístup k historiografii a transnacionální problematika, Sociální studia, 1, 2009, s. 69 -87

Dějiny a současnost, 35, 2013, Hroch Miroslav, *Eric Hobsbawm- Historik, s nímž odešlo 20. Století*, s 41 - 43

Gamble, Andrew, *Marxism after Communism: beyond Realism and Historicism*, Review of international Studies, 25, Issues 05, December 1999, s. 127- 144, dostupné online <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=33667> ke dni 20. května 2013

Iggers, George G., *The Marxist Tradition of Historical Writing in the West*, 2012, s. 1 – 24, LBIHS [online], dostupné na http://www.lbihs.at/Iggers_Marxist_Tradition_of_Historical_Writing.pdf ke dni. 22. dubna 2013

Kaye, Harvey J. *Fanning the Spark of Hope in the Past: The British Marxist Historians*, Rethinking History 3, 2000, s. 281 – 294, dostupné online <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136425200456976#.UbNpzJx4BRE>

Příloha

Tabulka č. 1, Past and Present, časový záběr

1952 - 1961		1990 - 1999	
RN	41 %	RN	41 %
STŘ	24 %	DES	21 %
S	17 %	STŘ	18 %
DES	16 %	DVC	12 %
DO	1 %	S	5 %
DVC	0 %	DO	3 %

RN- raný novověk, STŘ- středověk, S- starověk, DES- devatenácté století, DVC- dvacáté století, DO- dlouhé období

Tabulka č. 2, Past and Present, geografický záběr

1952 – 1961		1990 – 1999	
EVROPA	86 %	EVROPA	83 %
ASIE	6 %	ASIE	7 %
AMERIKA	2,33 %	AMERIKA	3 %
AFIKA	2,33 %	AFRIKA	3 %
LAT. AMERIKA	0 %	LAT. AMERIKA	2 %
STŘEDNÍ VÝCHOD	1 %	STŘEDNÍ VÝCHOD	2 %
AUSTRÁLIE	2,33 %		

Tabulka č. 3, Past and Present, zastoupení anglických a zahraničních autorů

1952 – 1961		1990 - 1999	
ANG	84 %	ANG	91 %
ZHA	16 %	ZHA	9 %
ZHA EVROPA	13 %	ZHA EVROPA	5 %

ANG- anglosaští autoři, ZHA- zahraniční autoři, ZHA EVROPA- evropští autoři mimo anglosaskou jazykovou oblast

Tabulka č. 4, Past and Present, poměr diskusních článků

	1952 - 1961	1990 - 1999
Počet čísel časopisu	20	40
Počet diskusních článků	10	18
% zastoupení	50%	45 %